

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANI, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 11
SĂMBĂTĂ 30 APRILIE 1938

Piero della Francesca

Batista Sforza, ducesă de Urbino

MAMA

de G. COȘBUC

In vaduri ape repezi curg
Și vuet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se'mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme 'n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr'un gard.
Iar flacăra lor geme:
Clipește-abia din când în când
Cu stingerea 'n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de oadaie.

Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine;
Sânt încă mici și tată n'au —
Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu zmei
Incepe-acum o fată.
Tu taci ș'ascuți povestea ei
Și stai îngândurată

Și firul tău se rupe des.
Căci gânduri te frământă,
Spui șoapte fără de 'nțeles.
Și ochii tăi stau țintă.
Scapi fusul jos; nimic nu zici
Când fusul se desfiră...
Te uiți la el și nu-l ridici,
Și fetele se miră.

...O, nu! Nu-i drept să te'ndoești!
La geam tu sari de-odată,
Prin noapte-afară lung privești —
„Ce vezi?” întreb' o fată.
„Nimic. Mi s'a părut așa!”
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorbă-a ta
E plâns de 'ngropăciune.

Intr'un târziu, nerădicând
De jos a ta privire:
„Eu simt că voi muri 'n curând,
Că nu-mi mai sânt în fire...
Mai știu și eu la ce gândeam?
Aveți și voi un frate...
Mi s'a părut c'aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n'a fost el... Să-l văd venind,
Aș mai trăi o viață,
E dus, și voi muri dorind
Să-l văd odată 'n față.
Așa vrea poate Dumnezeu,
Așa mi-e datul sorții,
Să n'am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morții!”

Afară-i vânt și e'nnoarat,
Și noaptea e târzie;
Copilele ei s'au culcat —
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră, 'necet plângând:
E dus și nu mai vine!
Ș'adormi târziu cu mine 'n gând,
Ca să visezi de mine!

Piero della Francesca

Federico da Montefeltro, duce de Urbino

TRISTEȚI

Note pe marginea comemorării lui Coșbuc

de RADU A. STERESCU

În ultimii doi ani am avut satisfacția să vedem pomenite cu pietate și înțelegere marile figuri ale scrisului românesc.

Ziarele și revistele n'au scăpat niciun prilej de a comemora cum se cuvine pe înaintașii deschizători de căi.

Recent, Coșbuc și Cerna au făcut preocuparea tuturor cronicarilor literari, ba chiar a junilor poeți cari au luat cu înfrigurare până în mână ca să-și dea cu părerea despre înaintașul lor sau să-i cânte — în proză — diti-rambi.

Pagini întregi în care figura lui Coșbuc a fost evocată. Pretutindeni s'a vorbit de „Coșbuc rapsodul dela țară”, „poet al satului”, „prințul baladei”, „cântărețul satului” ale cărui versuri „cu miros reavăn de țarină” cântă frumusețile țării lui și sufletul sănătos al țărânului, aruncându-se „luminii peste (adică dincolo de) viața lui”.

Același fel de a-l privi pe Coșbuc ca și acum mai bine de 40 de ani, când Gherea publica „Poetul țărănimii”, faimosul studiu în care și-au muiat pennele mulți intransigenți naționaliști.

Asupra lui Coșbuc până și marele Maiorescu, patriarhul criticii române a scris rânduri neînțelegătoare.

Reproducem un fragment din studiul „Victor Vlad (Delamarina)” în care se ocupă de Coșbuc. Din păcate e singurul loc unde Maiorescu scrie despre poetul născuț:

„Coșbuc are prea puțină cultură generală, nu cunoaște destul nici istoria veche, nici societatea modernă și cetirea pe apucate a traducerilor germane din limbi aziatice nu-i poate împlini lacuna. De aceea, cu toată magistrala stăpânire a limbii și cu toată minunata notă distinctivă a veseliei, de ex. în „Nunta Zamfirei” adese-ori diformități, lungimi și repetiții, chiar în mult prețuita „Moartea lui Fulger”; de aceea și pericolul „clisoului”. Se vede că-i lipsește varietatea cunoștințelor și acea neobosită și nemiloasă cizelare, care transfigurează pe cei pătrunși de sfințenia formei, precum a transfigurat pe Eminescu în epoca sa de maturitate.”

Această, cu nimic întemeiată, părere a lui Maiorescu — una dintre puținele care se abat dela linia obiectivă și de justă apreciere a criticii sale — a apăsător ca un blestem asupra opiniei ce s'a format despre poezia lui Coșbuc. Și ne întristează gândul că — poate — și faptul că Gherea i-a închinat un studiu atât de vast, a făcut pe

Maiorescu să nu mai scrie despre „poetul țărănimii”.

Sentința criticului dela „Junimea” a căzut greu, ca o lespede, peste destinul lui Coșbuc.

Și junii entuziaști de astăzi, repetând sub diferite forme cele scrise de Gherea sau de Maiorescu, fac o gravă eroare.

Petre Locusteanu, animatorul și excelentul secretar de redacție al admirabilei reviste „Flacăra” a scris cândva „Un mare eveniment literar: De vorbă cu George Coșbuc”, în care arată că „țărânul poet” se veselea foarte la citirea unui fragment din Odiseea lui Homer, în grecește. Și, scrie Locusteanu cu condeiul lui șugubeț:

(Urmează în pag. 3-a)

IN PLIN MISTER

de TOMA VLĂDESCU

Noapțile pascale au o obsesie tristă. Vântul e înăbușit iar aerul e mai dens, e mai greu... Cine ar ști să spună de ce și cum! *Le deuil des primevères* desigur... Și sunt în poemele lui Jammes atâtea culori! Dar e adevărat că o lentă agronie în aceste nopți de patimi se plimbă prin viață ca o invitație insuportabilă la dispariție și la neant... Cine mai vrea să moară spânzurat de atâtea flori care plâng! Din toate zilele anului când nu se petrece de fapt nimic — acum se petrece într'adevăr ceva, care poate să fie tot. Mă uit departe în adâncile minute ale acestor zile, când cerul e de o sumbră lumină, când simt pământul de incalculabile depărtări, iar noaptea nu cade fără amurguri roșii la Occident, și fără enigme.

...Pământ de tăceri și de pietre, oameni grăbiți, lume indiferentă, — în ceasuri ca acestea, altădată, acum nu mai importă câte mii de ani, am încercat prin grația covârșitoare a unui Om, saltul teribil din care s'a văzut că n'ar fi posibil să trecem peste limita noastră și când o natură ireductibilă s'a retras în substanța ei, a sfâșiat tot ce-ar fi vrut să-i dea plenitudine, spații, putere, îngropând „sarea pământului” într'un hohot uriaș și orb!

S'ar spune că atunci un imens efort al Creațiunii se făcea pentru prima, dacă nu și pentru ultima oară, de a ne cuprinde, de a ne integra într'un destin unic — și noi n'am vrut, sau n'am pu-

tut, dar ne-am retras, urlând... Și pietre au căzut peste Mântuitor! Și cred că el nici n'a fost îngropat decât de noaptea imensă a lumii... Destul sânge pătăază însă această tragedie care nu se mai poate sfârși!

Și poate sângele acesta se proiectează încă pe amurgurile înroșite, iar

în plânsul mut care ne apasă în serile astea de Aprilie, geme obscur, rățăcită peste pământ, neputința Creațiunii însăși — ceea ce ar fi infinit mai adânc și definitiv — sau poate neputința noastră numai, destinul frânt al oamenilor. Aici e desigur misterul.

Dar mai dureros este că nu-l price-

Din ceea ce s'a scris până acum despre Coșbuc, cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea lui, s'a putut constata că părerile despre opera poetului s'au improspătat în urma unei lecturi ocazionale, care n'a adus însă după sine convingeri și prețuiri noi.

Chiar articolul d-lui Vladimir Streinu, din Revista Fundațiilor Regale, în care se află interesante considerații asupra metricii clasice a lui Coșbuc, nu ni s'a părut că pornește dintr'o sinceră dorință de a-i da o nouă valorificare. Contactul între poet și vremea noastră s'a rupt. El s'ar putea reface pe calea câtorva abstracțiuni, cum ar fi principiul clarității în poezie, al armoniei și al purității optimiste, dar aceste principii nu sunt operante în lirica noastră actuală.

Dacă însă aceste principii nu mai sunt înviate în seamă, nu avem de a face cu o depășire a lor, ci mai degrabă cu o ocolire a lor temporară, din pricină streine de fapt de genul poetic real. O strofă a lui Coșbuc, din cele mai cunoscute, mai uzate pe buzele poporului, nu se va putea niciodată sparge și reduce la o materie verbală inertă, oricât ar părea de simplă în alcătuirea ei. În exemplul:

Zările de farmec pline
Strălucesc în luminii,
Sboară mierlele 'n stușiș
Și din codri noaptea vine,
Pe furiiș.

izbește mai întâiu simplitatea și puținătatea elementelor de construcție. Materialul fluid pare întins pe un cadru de o formă geometrică împede, fără sinuozități și adânciri.

Curge într'o singură direcție, se revărsă în, în sine însuși, static și pur. Dar culorile sunt fixate definitiv, fără puțința altui amestec și fără bănuiala că se vor altera vreodată. Numai reflectările ce vin din afară, ca peste încremenirea unui diamant, vor putea fi mereu altele, — după ochiul sensibil care le propagă.

Această încremenire ideală de cuvinte pure, o întâlnim în multe poezii ale lui Coșbuc. Astfel în cele trei strofe de la început, din „Mama”. Metoda de a compune o poezie ca „Mama”, rămâne, desigur, pentru mulți, definitiv înapoia noastră.

Dar sufletul care a compus-o este totuși veșnic nou! Ca într'o biserică transformată în muzeu, ne vom cutremura de o emoțivitate trăită în trecut, falfăitul cântărilor, evlavia buzelor ne vor înconjuira, stabilind legătura între noi și o viață întâmplată aieve, profundă și nemuritoare. Nimic nu se risipește dintr'o simțire care a picurat din rădăcinile originale ale sufletului.

Orice destin, efectuat oricând în istorie, rămâne un exemplu întreg pentru toate timpurile și locurile. Educația noastră literară este destul de imperfectă. Normele după care să judecăm personalitățile mari ale literaturii, ar trebui fixate prin tradiție. Coșbuc intră tot, și cu mari dimensiuni, într'o tradiție a scrisului românesc, acolo unde s'au pus toate problemele grave ale creației, în raporturile ei directe cu viața. Pe acest drum de strădanie spre expresie a sufletului național, Coșbuc a înfipt jaloane temeinice, care nu vor rădăci pe cei ce le vor lua puncte de pornire.

(Urmează în pag. 6-a)

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ȘI IDEI

de VICTOR POPESCU

IONEL TEODOREANU: In casa bunicilor

Nuvele. Edit. „Cartea Românească”, 1938

Un surâs în primăvară. Sub blândul soare e veselie, plăcut. Iar apoi vine ploaie. Cu tunete și tulgere. S'a întunecat. Iată o impresie, oarecum stranie, a cărții d-lui Ionel Teodoreanu. Tot atât de stranie poate ca și cuprinsul Casei Bunicilor.

Ce este Casa Bunicilor, nu pot spune. Fiindcă nu știu. Fostul romancier de ieri s'a gândit la Ulița copilăriei și ne-a dat o carte cu... povești. Un volum de nuvele nu este. Nici de schițe. E ceva cu totul aparte, care-și poate avea lămurirea numai în persoana autorului. E o înșiruire de impresii fugare, pare-se fără legătură, totuși înlanțuite. E prima vestire a copilăriei maestrului, care se dorește știută. Și luată în seamă. O copilărie simpatică, desprinsă par'că din file vechi de hronic.

Se întâmplă întâu aicea, în casa bunicilor. O casă străveche și obosită de ani nenumărați. În casă e bine. Și acolo sunt bunicii. Dar cu ei nu e așa bine. Fiindcă sunt puțin înțeleși de copii, și sunt bătrâni, și sunt suciți, și sunt plicticoși, și sunt mahmuri și au tabieturi. Dar sunt drăguți.

Se ascund unul de altul când sunt drăguți. De rușine? Nu! De teamă să nu rădă nepotul, și să devină prea îndrăgneaș. Și dacă devine îndrăgneaș? Atunci le strică lor tabieturile. Dar nepotul e înțelegător. Așa de înțelegător că după spaimele multe căpătate în „Casa bunicilor” el îi va ține minte timp îndelungat. Dar mai cu seamă ține minte ce l-a întrebat bunica odată.

— Și ce-ai să scrii, mă rog, despre bunica ta?

Iar nepotul, care nu mai e nepot a răspuns. Azi.

— Ce-am scris, bunică.

Astfel se termină „Casa bunicilor”. Dar nu volumul. Numai partea întâiu, căci apoi urmează titlul cam anevoie de deslegat: „Curcubeul din sipeț” tot o înșiruire curioasă de impresii. Sunt clipe, din nenumăratele clipe ale copilăriei, prinse fugar, de ici de colo, fără preocuparea unei deslegări logice, sunt vizuini, conturări estompate, ca să întrebuițez un limbaj isvorât din chiar volumul Casa bunicilor, sunt semne de întrebare nerezolvate, ca fumuri din țigări arse. Înșiruire de trecut, cu veselie și mici necazuri, poate mai mici chiar decât eroii minusculi, printre care distingem totdeauna pe autor. Sglobiu și limbut ca azi. În cărți. Plimbări prin lumea fermecătoare și imensă ca o enigmă a copilăriei. Ingresiuni adânci prin nepătrunsul anilor dintâi. Gustăm cu nesaț fericirea sburdalnicilor găgălici, sunt nevoit să întrebuițez cuvinte moldovenești după citirea cărții, care abundă de asemenea vocabular — alergând, stricând, făcând, dregând, vorbind, întrebând.

E o delectare să te afunzi în rândurile luminoase ale cărții domnului Ionel Teodoreanu, fiindcă ne găsim fiecare, lămurit, asupra unor amintiri de demult, fără pretenție de însemnătate, totuși realități ce fură odinoadă, nouă, lui, o clipă de viață. O clipă de viață veselă și cântătoare. Zurgălăii sănilor ce trec prin iarna Casei Bunicilor, răsună cu îndelungi ecouri în întunerecul măhnit al: „a fost”-ului, trezind o fericire și un îndemn.

S'ar mai putea spune că momentele de fugare impresii sunt născocite numai pentru a încheia metafore. Ele abundă. Sunt valuri impetuoase. Vijelii. Nu mi-e teamă să afirm: obositoare. Dar copilăria e plină de metafore. Și ceea ce în roman devenea o obsedantă figură de stil, la impresiunile acestea din urmă, sunt o necesitate. Poate ar fi fost mai bine ca genul început în Ulița copilăriei să fi rămas pentru autorul Medelenilor, singurul. Căci, Casa Bunicilor e isbutită tocmai fiindcă răspunde cerințelor grele ale lui Ionel Teodoreanu. Se pretează cu ușurință la înțelegerea metaforică. Fiindcă însăși cartea e o metaforă. Autorul acesta de o volubilitate fantastică astfel trăește. Cu metafore. Și cu impresii. Romanul e o acțiune ce necesită adâncire concentrare. Ionel Teodoreanu conturează fugar și subiectiv. E ceea ce cere pentru realizarea unor momente trecătoare, de seamă numai prin trăirea eroului. Realități fără raport extern. Existențe în suflet. Fermecătoare prin îmbrăcămintea ce li se dă. Lipsite de atracție când sunt privite serios. Zurgălăi de fericire și proștepție primăvăratecă. Un hohot de râs în soare. Atât. Și atât e Casa Bunicilor.

Iată de ce e bună.

Insă curând se întunecă. Acea Casă a Bunicilor, care până acum îndrumase firul întâmplărilor șglobii rămâne numai un titlu ca oricare altul.

Tabloul se schimbă. Și altceva mai era de spus. Mai simțea nevoe metaforică din Teodoreanu. Sunt anumite gânduri în viață, mai mult chiar, sunt fapte izolate, mici tragedii, tot glume parcă, ce n'au a căuta într'un roman. Sunt, ne spune autorul însuși, Octave, începuturi și sfârșituri, strune încordate și părăsite fără a fi cântate. Momente de viață: Așa cum e ea. Fără metafore, fără strălucirea soarelui de vară. Crude realități. Din ele picură lacrimi calde și triste ca frunzele vestejite toamna. Sunt încheierea vieții. După copilărie. După veselie. Sunt durerea legată de soarta care închide hohotul închinat soarelui, făcând din el un rânjet sarcastic. Se simte influența lui Anton Cehov. Clipe desprinse din scurgerea lor. Fără explicații. Fără încheiere. Numai întrerupere. Poate sunt lipsite

chiar de fundament. Nu însă de simțire.

Ionel Teodoreanu ne desvăluie în Octave coarde ascunse și intime ale sufletului său, mici nostalgii, cu mari semne de întrebare. Ne aduce o lume cunoscută nouă, ce ne înconjoară, căreia îi suntem puțința de infaptuire. Ne aduce mizeriile ei, privite cu sufletul senin și curat al unui copil dintr'un parcu cu flori multe și felurit colorate.

Ne aduce pe noi, cum am fost, cum suntem, cum vom fi, cum sunt mulți, cum e lumea. Fără legătură cu planul Universalității. Fiindcă această legătură e o scornire a oamenilor cari se vor veșnic lămurii. Beșor putea prea bine fi un roman. Dar atunci o întreagă gamă de întrebări s'ar fi pus cerând lămurire, luminare. Beșor desena o tragică întâmplare a societății. O epavă eșind din lupta vieții.

Or, nu este așa. Beșor e o lume. Inșă aparte. Cu rezonanțe proprii. Un moment. O clipită. Cu ondulări profunde. Cu ondulări ce se pierd. Beșor este. El. Nu un roman. Nici o năvelă. Numai el. Beșor. Inconjurat de aureola vieții.

Ca niște umbre împreunate, Costăchel Albu și Duduia se prăvesc de colb și întineresc pe amintirea unor ani pierduți. E o dramă? Nu! E încă o Octavă, cu sunet prelung și un moment. O impresie.

Metafore? Se ascund cu grijă după

realitate. Iși recunosc slăbiciunea în fața grandiosului. Ele sunt numai flori de poezie peste durerea unui suflet. Dar Ionel Teodoreanu nu face poezie acum. Prinde momente. Și ni le proiectează pe suflet, cu sufletul lui cel adevărat. Nu cel de autor, de scriitor. Cel al copilului-nepot din Casa bunicilor, ajuns mai departe în viață, tinzând a deveni și el bunic, așa dar cu bunătațe, blajin, înțelegător, nostalgic.

Octavele sunt o privire întoarsă de ochi înlăcrămați asupra sensibilităților încă acoperite, din inima scriitorului.

Iar volumul întreg e o delectare cu unduire proaspete și melancolice prin lumea unui vis aevae.

Este începutul filozofiei lui Ionel Teodoreanu. O filozofie senină și dureroasă. Plină de simțire și de cuget adânc.

Sensibilitatea aceea specific moldovenească, cu parfumuri subtile, îndepărtate, își face loc, cu precădere, în opera literară a autorului Casei Bunicilor. A învins șglobiul tinereții. S'a îmbibat de nemărginirea stepelor din apropiere. Încep să devină vibrațiuni imense. Și din cântecul primăvăratec dela începutul cărții, din melodiile exuberante, atât de Teodorene, s'a strecurat întâiu șfios, apoi cu impetuos avânt un suflu de tragedie cu inflexiuni profunde. Asemenea valurilor de larg, asemenea legănării lanurilor de grau la bătaia unui zefir, când e zăpușală, fragmentele de viață din Octave respiră un puternic avânt înfrânt de suferință, de zădărnici. O pasiune, cu fluctuații slave, violentă și susținută, sprijină momentele rupte din timp.

Strunele sensibilității ascunse ale autorului. Refulări. Experiențe. O viață care-și recunoaște uratul. A dispărut cu desăvârșire soarele. Se întunecă. Enthusiasmul încântător nu mai e. Oamenii suferă. Se pierd în vâlmășagul vieții. Sunt nimicuri. Se învârtesc în societate fără rost. Unii caută să se impue. Sunt înfrânți. Alții caută să trăiască. Ajung la oboseală și la bătrânețe fără sprijin moral.

Cei mai mulți se lasă duși de valul vieții. E mai ușor. Și mai dureros pentru observator.

Dar nimeni nu ia seama la suferințe. Viața se scurge. E grandioasă. Oamenii se distrug. Cine să ție seamă de ei?

Ionel Teodoreanu începe să fie melancolic. Ca o zi de toamnă. Suferă el pentru omenire. Suferă mult. Și caută suferința. O înțelege atât de adânc! În vremurile acestea de viguroasă afirmare a epicului, el continuă să fie liric. Dar nu liric tinereții. Liricul dramei.

Pentru el reacțiunea față de viață nu este strigăt violent, sau masare de forțe.

E izolare. E deplângere singurată. Poate că el nu recunoaște față acest lucru. Optimismul lui încă se aude. Iar inflexiunile din adâncul operei stau mărturie a simțămintelor lui. E un regret. O nostalgie.

Ioar volumul întreg e o delectare cu unduire proaspete și melancolice prin lumea unui vis aevae. E un contrast de tinerețe și maturitate. De ideal și de realitate.

Pior de veselie și de cântec optimist de traiu. Adevăr și întunecare.

Despre revistele ardelenene

de VICTOR PAPILIAN

Voiu arăta mai jos câteva din revistele ardelenene apărute după unire, căci mișcarea literară cea mai importantă, prin reviste se manifestă și nu în chip izolat.

Din capul locului trebuie știut că cele mai multe se susțin aproape singure, din colectele colaboratorilor și din sprijinul localnicilor mai înstăriți, oficialitatea superioară, ca de obicei, desinteresându-se aproape complet de aceste realizări, pe care le consideră potrivit unei judecăți utilitariste — ca încercări neserioase ale unor diletanți provinciali.

După naționalism, preocuparea de căpetenie a Ardeleanului este cea spirituală. Desigur că în viața de toate zilele el este eminent practic și precis, omul tuturor realităților și înfăptuirilor imediate. dar îndată ce a

mai autentic scriitor ardelen în „Pădurea spânzuraților” decât în „Ion”

În această scurtă privire asupra literaturii din Ardeal, voiu lăsa însă la o parte pe Liviu Rebreanu, marele romancier, care, deși părăsind de mult Ardealul, a păstrat în scrisul său interesul pentru ținutul de obârșie, arătând dragostea, până la ardoare, a țărânului pentru pământ (în „Ion”) și naționalismul până la transfigurare metafizică (în „Pădurea spânzuraților”). De asemeni nu voiu insista asupra lui Lucian Blaga, filosoful, poetul și dramaturgul preocupat în special de mistica ortodoxiei în „Cruciada copiilor”, „Turburarea apelor” și de virtualitățile etnice ale Ardeaului și ale întregului popor român, în diferitele sale eseuuri estetice și filosofice; nici asupra lui Goga și a lui Agărbiceanu. Nu voiu insista asupra lor, fiindcă, deși Ardeleni prin obârșie și scris, apariția, ca și manifestarea lor, s'a făcut în cadrul literaturii în general, prin intermediul Capitalei.

Interesante sunt tocmai particularismele scrisului transilvănean, cum apare el sub formele cele mai ascunse, în orașe de periferie sau în târgușoare răslețe, cum ar fi de pildă Săcele. În Săcele apare o revistă literară, „Plaiuri săcelele”. În subtitlu găsim: Revistă de atitudine și probleme săcelele. De bunăseamă că această indicație poate aduce un surâs pe chipul citadinului, obișnuit să creadă că întreg universul se reduce la mașinismul și perfecțiunile tehnice ale unui mare oraș, sau pe acel al unui supra-estet, cu idealul livresc în rândurile tipărite, nu în viață. Dar Săceleanului nu-i pasă de atari considerente, el se știe din moși strămoși purtător al unui mare consemn. Păstor, pornit din munții lui până în Dobrogea și Basarabia, el a fost agentul de schimb și de legătură al cuvântului și gândului de dincoace și de dincolo de Carpați. De aceea și în revista Plaiuri săcelele vom găsi mereu cântându-se melancolia pribegiei și dragostea pentru strămoși:

Strămoși cu plete albe și hoinari
Dar negriile vremii vă desprind,
Iar azi, stergându-vă de praful și curi,
Făclia voastră o aprind.

(Victor Tudoran)

Și, prin revista Plaiuri săcelele intrăm în înșirarea celor mai caracteristice reviste ale provinciei. Revista „Țara Bârsei”, care apare la Brașov sub conducerea domnului Axente Banciu, își definește răspicat atitudinea: „Programul acestei reviste îl cuprinde în esență numele ei... Va să zică, o revistă regionalistă? Da... Decât, regionalismul nostru nu va fi regionalismul zodorilor chinezești, regionalismul exclusivist, orbit de patriotismul local, ci regionalismul care, prin desproporțarea, desmărtirea, evidențierea valorilor și specificului acestui colț de țară, caută să aducă prin contribuția sa nota genuină, distinctă în ansamblul sufletului românesc de pretutindeni, a cărei parte întregitoare și insolubilă este.”

Și acum câteva cuvinte asupra acestei delicate probleme ale regionalismului ardelen. Regionalismul politic, manifestat în perioada de contuzie post-belică, a rezultat atât din ne cunoașterea stărilor din vechea țară dar și din lipsa de pregătire politică a Ardeaului, și oricate explicațiuni postume s'ar da, rămâne o mare greșală. Dar, afară de regionalismul politic, care a aruncat odul asupra oricărui fel de manifestare cu caracter local, există acel regionalism cultural, care trebuie să fie o realitate și nu o concesie a capitalei făcută provinciei, fiind un admirabil mijloc de cunoaștere între diferitele ținuturi și de consolidare prin ridicarea conștiinței și demnității locale. „Nu ne vom izola însă nici de restul țării”, spune autorul articolului „Brazda noastră”, din sus-numita revistă. „Năzuim să începem eforturile noastre în ritmul general al sufletului român de pretutindeni.”

Întreaga colecție a revistei este străbătută de dragostea pentru ținut și de nostalgia trecutului. Celebre versuri ale lui Iosif:

Nu-s doine ca în țara mea
Pe lumea asta întreagă...
sunt călăuze pentru toți colaboratorii acestei reviste, între care numărăm pe Sextil Pușcariu, veșnic în căutarea originalității artei și literaturii române; pe răposatul Bogdan Duică, descoperitorul celor mai pitorești momente din istoria Ardeaului; pe delicata poetă Ecaterina Pitig; pe prozatorii Tulbure, Hora Teculescu și alții.

(Cont nu re în n-ru! viitor)

Centenarul pictorului Grigorescu

Anul acesta se împlinesc, la 15 Mai, o sută de ani de la nașterea pictorului Grigorescu. În vederea ridicării unui monument și a comemorării centenarului marelui artist, s'a constituit un comitet, sub președinția d-lui Stelian Popescu, directorul ziarului „Univcrsul”. Din acest comitet fac parte: d-na Alexandrina Cantacuzino și d-nii: Iulian Peter, primarul general al Capitalei, Gr. Trancu-Iași, Ion Lugojanu, Ion Marin Sadoveanu, Kimon Loghi, Al. Busuioceanu, Constantin Calmuschi, Leon Calmuschi, Gogu Iliescu, Eugen Iliescu, prof. Gh. Ștefănescu și I. Grigorescu, fiul pictorului.

În ședințele de comitet care s'au ținut până acum, s'au hotărât următoarele în privința comemorării centenarului. La 15 Mai, va începe „Luna Grigorescu”. În timpul „lunii” se va organiza o serie de spectacole comemorative la Opera Română și la Teatrul Național, iar la sfârșitul lui Mai, va fi în parcul Carol o mare kermesă

in care să se prezinte manifestări de artă de înaltă calitate. S' ahotărât e-

misiunea a 500.000 timbre „Grigorescu”, pentru colecționari și marele public, iar în privința imprimării cărților

poștale cu reproduceri după operele artistului, s'au luat măsuri ca aceasta să se facă în cele mai bune condițiuni artistice. De acord cu Academia Română, d. Al. Busuioceanu va organiza o expoziție a tablourilor lui Grigorescu, care aparțin școlii franceze. O expoziție cu cât mai multe din operele lui Grigorescu, va fi organizată de Academia Română. Spre a îndupleca pe posesorii particulari ai tablourilor pictorului comemorat, să ofere cadrele la expoziție, înalta instituție a precizat că acestea vor fi asigurate pe sume mari, după sistemul utilizat la Paris, pe lângă că vor fi supuse unei supravegheri extrem de serioase.

Prin aceste măsuri, Academia urmărește să determine pe cât mai mulți particulari, să contribuie la îmbogățirea expoziției.

Comemorarea centenarului nașterii lui Nicolae Grigorescu, va culmina printr'un ședință festivă la Ateneul Român.

FLOAREA ALBASTRĂ

de APRILIANA MEDIANU

La sfârșitul veacului trecut, boema bucureșteană era în floare. O boemă roditoare însă. Cafenelele își aveau cenaclul lor. Astfel, poetul Gh. Tutoveanu, care frecventa aceste „cercuiri” ne spune că la „Schreiber” în Lipsani, funcționa cenaclul socialistului Ștefan Pețică; la „Duryeu” cel al lui Ilarie Chendi; la „Cafeneaua națională” lângă hotel Colaro, cel al lui Alexandru Antemireanu. Acolo, în jurul lui Al. Antemireanu se adunau regulat St. O. Iosif, Vasile Poedeanu, Andrei Naum și alții. Când unul din ei lipsea, era un eveniment extraordinar. Numai un ca-tacлизм putea produce o astfel de încălcare a obiceiului. Tinerii poeți și scriitorii discutau zgomotos, în fața ceștii cu schwartz, sorbit în înghițituri rare. Nescriitorii dela celelalte mese priveau uimiti la acei tineri, pentru cari grijile mărunte și meschine ale existenței de toate zilele treceau pe un plan cu totul neînsemnat.

Ne vom opri puțin la cenaclul dela „Cafeneaua Națională” și vom iasa pe d. Gh. Tutoveanu, să dea o clipă la o parte perdeaua grea a trecutului. Acum patruzeci de ani. La o masă, Alexandru Antemireanu „un tânăr înalt, subțire, mlădios, cu ochii ca două sfredele de foc, suflet arzător de meridional, discuta zgomotos impletind chestiuni de cea mai „subtilă” filozofie și artă, și oarecari „metafore” curat românești. Naum: bea „schwartzuri” scriind deadreptul pe marmura eternității poezii „gheniiale” și svărlind numai așa, ca din întâmplare, câte un cuvânt; Poedeanu „blazat” la douăzeci de ani, săcăia într-una pe Antemireanu, contrazicându-l din „principiu”; numai Iosif sta neclintit ceasuri întregi pe scaunul dela colțul mesei, fără să scoată o voroă, aplicat mereu asupra volumului din „Reklam”, din care traducea pe Hsine...”

Din acest cenaclu, atât de sugestiv evocat de d. Tutoveanu, avea să răsără „Floarea-Albastră”, care, întorcând puțin vorba poetului „...elle a vecu-ce que vivent les fleurs, l'espace d'un matin” Dar, a trăit.

Undeva, într'un articol din Tribuna Literară a „Epocii”, Antemireanu povestește cum într-o zi tăcută Iosif intră ca o furtună pe ușa Cafenelei și-i spune că „i-a venit o idee”. Ideea era întemeierea unei reviste literare. „Să facem ceva, spune Iosif lui Antemireanu. Tu scrii articole, Modan nuvele, eu și Naum poezii”.

O săptămână după aceea ideea cu revista nu i-a mai esut din cap. Se gândiseră la toate, afară de esențial: nu aveau fonduri. Nasul revistei a fost tot Iosif.

În sfârșit, într-o zi de început de Octombrie a anului 1898, primul număr din „Floarea-Albastră” apare.

„Nu voi uita niciodată, spune tot Antemireanu, nebunul entuziasm cu care munceau toți, și mai ales cu care am luat în mână primul număr. Iubeam „Floarea” noastră ca pe o amantă ideală...”

Primul număr, apoi regulat, săptămânal, Sămbătă, 20 bani exemplarul, 10 lei abonamentul pe un an. La început își adăposteau revista pe unde puteau. Administrația într-o parte, redacția în altă parte.

Numărul 8 inscrie însă pe frontispiciu un „director-proprietar”, pe Constantinescu-Stans și noutatea că „biro-urile” revistei, redacția și administrația se mută împreună: Pasagiul Villacros.

Iată cum descrie Ilarie Chendi în volumul „Impresii” „birourile” acestea. „O odaie întunecoasă, unde drept orice mobilă era un birou primitiv, câteva scaune învechite și în fund, ridicându-se până aproape de tavan, un vraf de reviste.”

După desordine și după aerul greu de mușcal și igrasie, puteai să judeci repede că te afli într-o împărăție de intelectuali boemi. Și era mare sgomotul și obscura cameră se umplea de râsete și de seninătate, decăteori tinerii locuitori cu părul valvoi și frunțile late se adunau să discute literatură...”

Dela primul număr se învederează preocuparea de a da un material îngrijit, variat, cu cronică și informație bogată, o revistă bine „făcută”, frumoasă.

Titlul revistei „Floarea-Albastră” arată că grupul de tineri luau drept flămără a crezutului lor simbolicele petale albastre a.e idealului frumos. Cel care făcea hotărât primul pas, ridicându-se pe baricadă, curagios, flutărând acest fanion, era Alexandru Antemireanu, care în efervescența celor 21 de ani și a talentului, avea să îndure răzând toate săgețile înveninate, pornite dela înverșunatăi adversari ai idealului lor. Și numai el era tinta, pentru că el numai pusese accentul. Primul articol arăta lămurit că ei fac literatură, de dragul literaturii, critică de dragul criticii și nu fac din artă o premisă pentru o concluziune economică.

Apoi, cele următoare: „Eminenta critică” — „Artistul viitorului” — „Adevărată artă” — „Falimental naturalismului” — „Frumosul ideal” — „Steaua magilor”, etc. etc. Toate susțineau că numai sub semnul creștinismului arta a putut atinge culmile idealului frumos; arta e copilul lui Dumnezeu. El este idealul. Filosofia materialistă nu avea ce căuta în artă. Artă trebuie să se abstragă dela culoarea locală și momentul istoric. Ia artă nu are ce căuta așa zisa „morală a veacului”, a veacului XIX mai ales.

„Există un bine absolut, cum există și un adevăr absolut și un frumos absolut (spunea el), pe care omul nu le cunoaște încă, dar către care sufletul său tinde neîncetat. Pe aceste trei filosofii teiste le-a simbolizat în Sf. Trime, în Dumnezeu, făptură imaterială.

absolută, eternă și incomprehensibilă. Artă trebuie să fie o manifestare concretă a celui frumos absolut și abstract, ale cărui raze luminoase sânt răspândite asupra întregii lumi. Fiecare om are în sufletul său într'un grad mai mic sau mai mare, intenția acestei frumuseți ideale, a acestui frumos transcendent.

Progresul e înaintarea omenirii către ideal, către acel ideal cu înțelegere ființă. Artă trebuie să fie o manifestare inspirată a lui...”

Cam aceasta era în esență ceea ce susținea el, bineînțeles cu exemplificările ce i le îngăduia cultura lui bogată și pigmentul aluziilor usturătoare unei, de care temperamentalul lui viu nu-l dispensa. Și mai spunea că artă trebuie să fie aristocrată, să nu coboare în

dela „Floarea-Albastră”. O notiță pierdută printre informații, anunță retragerea. Revista se ieftenește; dela 20 bani la 15 bani. Dar „Floarea” fără alimentul lui începe încetul cu încetul să se „vestejească” până când, tot într-o zi de toamnă, moare.

Moartea acestei reviste, deși el nu mai era acolo, îl îndurează. Iată ce scrie: „Am pe masă colecția revistei. O răsfoiesc cu dragoste, căci fiecare filă evocă o amintire, fiecare număr o bucată de suflet. Cine știe de când n'a mai apărut o publicație literară care să-și datoreze existența unui entuziasm atât de mare.

Azi, puțini au mai rămas dintre acei tineri entuziaști, cari umpleau cu veselie lor mica încăpere întunecoasă și igrasioasă din Pasagiul Villacros. Pu-

Al. Antemireanu

mociră, investimantată în haina urată a naturalismului.

Bine înțeles că acei vizavi direct cât și cei cari se simțeau „atînși”, indirect, aveau să reacționeze, imediat și violent.

O publicație săptămânală și enciclopedică începe o adevărată campanie de distrugere a lui Antemireanu, pe motiv că n'are talent, nu e de buna credință, e incult, lipsit de sinceritate și convingere, etc. Un „versificator ieșean” vizat în seria de articole: „Corupătorii limbii române” apărute în „Epoca” îl aruncă printr'o foare locală epitelete de „șurlatan”, „negustor de literatură”. Le-a răspuns. Dar tot de pe poziția lui.

Dacă era firesc ca acei adversari loviți de el să răspundă după capul și caracterul lor, foarte trist a fost când ceilalți, pe cari îi supărau tinercețea și curajul lui, vălva ce stărnea ideile lui, au început să-l privească cu un ochiu rău. Numai acestia îl măhneau pe Antemireanu. În Martie 1899 se retrage

teau avea azi în jurul vârstei de 60 de ani. I-a secerat moartea pe la 30-35 de ani.

Acele preocupări mărunte și meschine chiar, ale existenței pe care ei le ignorau, sau mai de grabă, le disprețuiau, i-au făcut să plătească cu însăși viața lor.

Iar „idealul” pentru care au luptat? Adversarii trăesc, și încă bine, și au vegheat. „Săptămânalul enciclopedic” a ținut cu orice preț ca Antemireanu și idealul lui să fie mort; definitiv înmormântat. Iar un domn „secretar de redacție” când d. Șerban Cioculescu a voit să scrie un articol despre Antemireanu, cu prilejul apariției romanului „Din vremea lui căpitan Costache” — a spus că el nu va lăsa să apară un astfel de articol. D. Cioculescu nu se poate supăra că divulgă acest fapt. Nu o știu dela d-șca și chiar dela d. secretar de redacție. Și dacă o spun, e dintr'o nesfârșită amărăciune. Cred totuși că „mortii” sunt mai tari”. Ei sunt învingătorii.

TRISTEȚI

(CONTINUARE DIN PAG. 1-4)

„Credeam până acum că limba grecească nu poate oferi alte distracții decât aceea de-a face pe elevi să rădă de profesorii care o predă. M'am înșelat însă. Coșbuc m'a învățat că te pot face să răzi și literile acelea sucite, cu învățături de burghiu, ce chinuesc mințile școlărilor fără să poată intra în înțelegerea lor deplină”.

Și termină „interview-ul” arătând că în sertarul lui se aflau traduse „Divina Commedia” a lui Dante și „Odiseea” lui Homer.

Acest Coșbuc a fost acuzat de incultură și lene.

Așadar incult și leneș, un om care a migălit o viață asupra unor traduceri

văzut lumina tiparului abia în 1933 când editura „Cartea Românească” a tipărit cele trei volume: „Infernul”, „Purgatoriul” și „Paradisul”, într-o prezentare occidentală cu xilografiile din ediția princeps a poemei lui Dante; așa încât ea nu putea contribui — pe vremea când scriau Gherea și Titu Maiorescu — la punerea lui Coșbuc în adevărată lumină.

Dacă n'ar fi decât această minunată traducere a Divinei Comedii și încă ar ajunge spre a convinge pe un om de bună credință și cercetător atent că „Badea Coșbuc” a fost și el pătruns, transfigurat, de sfințenia formei.

Contemporanii lui Coșbuc au avut scuză — slabă desigur — faptul că nu cunoșteau traducerea aceasta — deși existau Aeneis și traducerea din Calidassa și exista opera originală a lui Coșbuc în care forma desăvârșită dovedește în definitiv nu numai darul poeziei ci și preocuparea de frumos. Le lipsea perspectiva timpului atât de necesară pentru o judecată definitivă.

Ce scuză pot însă invoca cei cari astăzi cântă pe aceeaș coardă unică și obositoare a țărănismului coșbucian?

Coșbuc e țaran, țaranul hărăzit să nemurească satul și pe frații săi de trudă, dar — pentru numele lui Dumnezeu — Coșbuc nu e numai atât. A-l privi prin această prismă este a-l micșora, a nu-l înțelege.

Ibrăileanu, — cercetătorul temeinic și înțelegător a scris 10 pagini de analiză a poeziei „Vara” și a găsit ce să spună adevărat și interesant în aceste zece pagini.

Iată o dovadă că se poate observa grija formei, casna, efortul dacă vreți, spre perfecțiune, la Coșbuc.

Dar singur glasul lui Ibrăileanu și acela într'o analiză a unei singure poezii nu ajunge.

RADU A. STERESCU

COASTA DE ARGINT

de G. MURNU

De-argint și marmură și-i stăvilarul,
Măreață poartă antică. Dinspre larg,
Cum valurile 'n pragul tău se sparg
Și cântă simfonie nehotarul
Albastru! In chiot izbucnește orice catarg
Desvijelit, salută 'n tine farul
Și-altarul geniului bun ce 'nfrân' amarul.

O, templu, trudă de lunatic demiurg,
Cum roiri peregrine din amurg
De miază noapte, însetate de sanctuarul
Luminii, dornice spre tine curg!
Din calde zodii strămutată floare
Cicladie revelată din vultoare
Se 'nchină țic, sacru taumaturg
Isvor termal de soare, de 'ntremare
Și prenoire a forței care moare.
Cum malurile tale o să răsune
De-un imn de glorie, de rugăciune,
Nou heruvic, nou Carmen saeculare,
Orhestre care vin să te răzbune,
O, cult al mării și-al puterilor solare,
O, soare nou ce orbitor răsare,
O, renăscută-mi Patrie, o, minune!

CRONICA MUZICALĂ

Credinți greșite despre muzică

de ROMEO ALEXANDRESCU

Disciplină a cugetului și glas al sufletului, indivizibil contopite, întrepătrundere de gând și de meșteșug, de pozitiv și de abstract, muzica a creat adesea, în înțelegerea multșimilor, confuziuni.

Convenții hibride și prejudecăți șubrede i-au stăvilat serios asimilarea, într'o proporție de care celelalte arte suferă mai puțin, nici una ne fiind atât de răspândită ca muzica și deci expusă la întâlnirea unui atât de mare număr de minți nepregătite.

Nesțiința și judecata ușuratică i-au fost întotdeauna vrăjmași declarați.

Lor li se datorează desigur una din cele mai mari erori care s'au formulat despre muzică. Este aceea de a o considera drept un simplu agrement auditiv.

A privi operele unor Bach, Beethoven sau Schumann drept potriveli plăcute de sunete, este o insuficiență de apreciere egală cu aceea care ar califica pe Lamartine sau pe Eminescu drept titlucitori de rime.

Din păcate, nu în puține cărți s'a putut întâlni chiar definiția muzicii redusă la „înălțări de sunete care impresionează urechea în chip plăcut”, — fel de a vedea care oprește muzica la membrana timpanului, uitând că și dincolo de fundul urechei mai este ceva.

Iar plăcerea auzului, în funcție fiind de fiecare ureche, de fiecare gust, înseamnă muzica la discreția unor condiții externe instabile și arbitrare.

De aci, nenumărate consecințe dăunătoare adevărilor estetice ale artei muzicale.

Judecarea consonanței, de exemplu, drept unic ideal sonor, iar disonanța privită cu spaimă și indignare.

A respinge o operă muzicală pentru faptul că are „disonanțe” este un gest tot atât de lipsit de logică, cât și acela care ar găsi admirabilă o alta pentru că este „consonantă”.

Este o atitudine tot atât de riscată cât și aceea care ar condamna un pictor care îndrăznește, în afară de cele 7 culori ale spectrului solar, să mai întrebuițeze și alte tonuri, isvorâte din combinări.

După acest poznaș criteriu, dacă Haydn, Mozart și Beethoven sunt cât de cât salvați, Bach devine dubios, Brahms mai puțin tolerabil, Franck și Wagner niște răufăcători înrâșiți, Debussy, Ravel și Enescu, în unele lucrări, spre a ne opri aci, niște periculoși cumulatori de orori, cari nu merita accesul la conductul auzului și trebuie ostracizați.

De aceea, s'ar putea evalua, cu o anumită aproximație, receptivitatea artistică a unui auditor de muzică, prin

constatarea locului unde i se sfârșesc posibilitățile de justă apreciere.

A afla bucurie în audita compozițiilor lui Brahms, lui Franck, lui Debussy, Ravel, Enescu, înseamnă în mare parte din cazuri, diverse tropte de pregătire, de înțelegere, de înzestrare educată pentru asimilarea frumosului.

Altă eroare, tot strâns legată de conținutul definiției citate, este îngustimea noțiunii de melodie, astfel cum este înțeleasă mult prea frecvent. Melodios înseamnă, pentru majoritatea celor fără de nici un studiu muzical și câteodată, și pentru alții, facultatea unei melodii de a fi „prinsă” ușor, reținută, flucrată la esirea dela concert sau la închiderea difuzorului. Înseamnă, indirect și simplitatea, conturul lenșnic și textura foarte puțin consistentă a unei compoziții, deoarece o structură mai complexă a unei lucrări muzicale nu îngăduie discernerea elementului melodic decât ascultătorului intrucâtva inițiat.

De aceea, se pot auzi câteodată surprinzătoare erorii în această privință, ca aceea care găsește că Bach este lipsit de melodism, deși adevărul este absolut opus. Polimelodismul lui Bach răpune însă urechea profană, neîncăpătoare pentru multiplicitatea cuprinsului de linii simultane mișcate ale stilului contrapunctic.

Aceeaș defectuoșitate a punctului de vedere al reducerii la simțul auditiv brut al muzicii, poartă și vina ușurinței cu care orice neștiutor emite opinii definitive despre o muzică sau alta, un autor sau un stil, biziindu-se pe vagi înregistrări auzurale.

De aceea, foarte rar se aude pronunțată mărturisirea neînțelegerii unei muzici, ceea ce este onorabil și adesea remediabil pentru cel ce o declară, deși orice judecător improvizat este gata să condamne o operă muzicală, fără urmă de competență și de chibzuire, pe temeiul unor simple „păreri ale auzului”.

Muzica trebuie privită cu mai mult respect, cu mai largă capacitate de concepție, cu mai serioasă adaptare a spiritului la pluralitatea ei organică.

În arta muzicală trăește melodia, trăesc armonia, ritmul, culoarea, arhitectura, trăesc mai ales ideea și sufletul creator, fiecare în infinite forme și aspecte.

Răsfățul pe care îl trezește în celulele setoase ale auzului trebuie să răspundă departe, în taințele cele mai adânci ale rațiunii, radiind abia de acolo bucuria cea mare, cea deplină, cea nesfârșit de nuanțată, menită a-i fi credincios tovarăș.

din Dante, Homer și Virgiliu..., pe care le-a revizuit și cărora le-a schimbat aproape în întregime textul, incult și leneș acel care a dăruit literaturii românești o traducere a „Divinei Comedii”, de așa fel — scrie Ramiro Ortiz — că puține popoare în Europa se pot fâli cu o alta mai bună”.

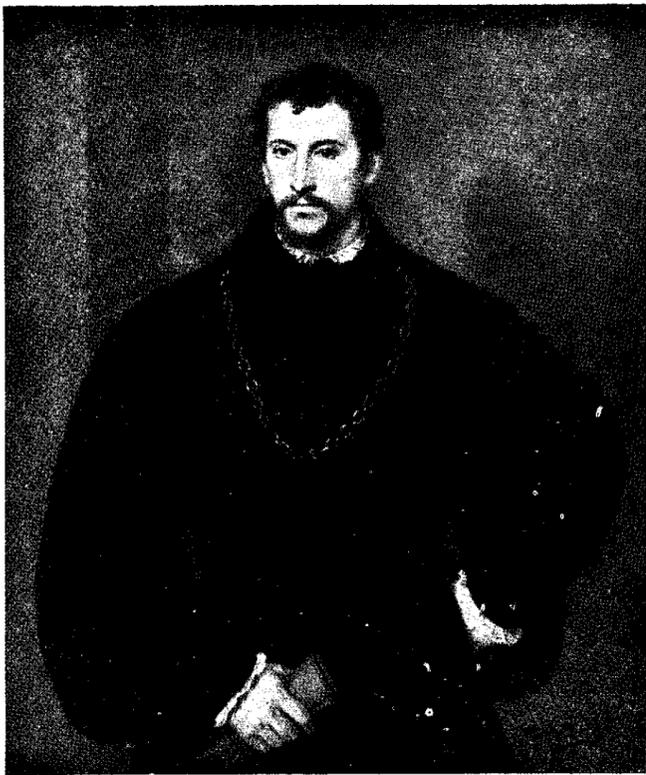
Drept este că această traducere a

Julietta Orășeanu

Frescă

EXPOZIȚIA PORTRETELOR

Tiziano Vecellio

Omul cu ochi verzi

La sfârșitul lunii Martie s'a deschis la Belgrad „Expoziția portretului italian dealungul veacurilor”, prelungită curând, peste termenul sorocit închiderii, — în urma considerabilei afliuențe de vizitatori — până la 9 Mai. Am văzut, în mulțimea care străbatea sfîlnică și tăcută prin sălile expoziției, cu opriri mai îndelungate sau mai scurte, pe dinaintea sculpturilor sau a tablourilor, numeros tineret din Capitală sau venit cu trenul, dela Zagreb, Liubliana, sau chiar de pe coasta dalmatină; femei din popor cu bariș negru pe cap, uitându-se alurite, cu mâna la gură, soldați cari priveau concentrați, dușmănoși parcă și pieziși, undeva, într'un colț al tabloului, tresărind speriați când îi atingea cineva din neașteptare de seamă și lășnind brusca, câțiva pași mai departe, dinaintea altui tablou, înghițindu-se în bocanci și iarăși stînd neclintii, răstimpul catorva lungi minute. Oșteri sprinteni, tineri și sveji, cu tîna supra, frumosi ca niște aninuci, întovărășeau câte o duce blondă, strident machiată, descind în juru-i semicercuri amestecate, sprijinindu-și sabia canu pe mana urecșii, când pe sînga, cum ar fi început un ritua. Cu nădăc carunt cegăzlat în general, mrosind a coaru, trecea „in revisia”, lamurii și aprobau, cu mîinile la spate, tot pocnindu-și tureaca cisme cu variul bicuștei, sculptor din patulele ca de ocajoi ale epociilor de aur, cu impletura groasă. Erau și doi zarahoni de muntenegreni — marime natuata — superbi și multicolori, pistoate de operetan șold, prozami cu repeuțe, incinși și bandașai deacumiezul și n cruciș, cu tot telul de brae, baneletoe, ieiunci și eșarfe. Cred ca venisera ca să ne vazuți, de vizitatori sau de potrete. I-am zarit cum se împăunau roundu-se cococșete pe dinaintea contelui Giovanni Batusta Valteiu de Fra' Galgario, impesuritat în toate culorile curcubeului. Deodată un domn bătran, înșepent într'un guier tare, lat de-o palma, s'a repezit agresiv sub barbia bustului polycrom al lui Nicolo Machiaveli și acumecînd ceva a punit pe nas dumirit, retrăgându-se deandaratate și aruncînd o privire circulară împrejur.

Spectacolul celor cari priveau erau nespus de captivant și mă uitam cu tot atîta interes, dela chipurile zugrăvite,

Antonello da Messina
Portretul unui necunoscut

la cele aievea. Nu mi-aș putea aminti expoziția portretului italian dela Belgrad, fără privitorii între cari mă amestecasem, deaceia le-am și dat precădere.

Negreșit, un gând politic, o abilitate diplomatică va fi deteminat luarea inițiativei acestei manifestări artistice, răspunzînd dorinței exprimate de A. S. R. Prințul Regent Paul al Iugoslaviei — și gândul acesta se desvăluie limpede, în următoarele rânduri introductive, scrise de E. S. contele Giuseppe Volpi di Misurata, ministru de

stat și senator al Regelui Italiei, președintele comitetului organizator al expoziției, pentru catalogul ei: „A încredința, chiar pentru scurtă vreme, prietenilor noștri iugoslavi, în capitala lor, Belgradul, aceșe comori fără seamăn, înseamnă a face dovada marelui amicitiei pe care fascismul ține să o dea vecinilor noștri și a strînge aceste legături de solidaritate, cari, pentru fericirea celor două popoare, nu trebuie să mai slăbească”.

Realizarea în faptă a gândului acesta i-a revenit d-lui Nino Barbatini, profund erudit și experimentat organizator, căruia i se datoresc, între altele, recentul răsătorit succes al Expoziției veacului optsprezece în pictura venețiană și magnificele expoziții comemorative ale lui Tiziano și Tintoretto la Veneția. D-sa a găsit o largă înțelegere și un ajutor prețios la Belgard, din partea unui om de gust și fin cunosător de artă, d. dr. Milan Kašanin, directorul muzeului Prințul Paul, care i-a pus la dispoziție, pentru acest scop, întregul etaj doi al muzeului, astfel amenajat încît cele o sută șaptesprezece portrete expuse să se înfățișeze într'un cadru ideal — pe care nu întodeauna îl oferă muzeele italiene — pentru punerea lor în lumina deplină a valorii și semnificației artistice, ca vizibilitate, grupare și ambianță generală. Pereții încăperilor — optsprezece la număr, mi se pare — dispăreau de sus până jos, sub faldurii draperiilor de catifea verde sau cenușie. Câte trei, patru sau cinci, — în unele încăperi, puține, până la șapte, — tablourile se sprijineau drept pe câte un suport de lemn, vopsit în culoare închisă, cu spațiu larg împrejur, desprinzându-se într'un relief admirabil pe fondul abstract al draperiilor, în lumina și așezarea potrivite celei mai iesnicioase contemplării.

Două milenii de artă și civilizație, începînd cu primul secol înainte de Christos, al Romei republicane, și până în acest început de veac, al Italiei moderne, reprezentat prin capetele în bronz ale Regelui Victor Emmanuele III și Bruno Mussolini, sunt evocate în trăsăturile unor chipuri celebre sau necunoscute, unele din ele atrăgînd nu numai privirile, ci toată atenția încorătată într'o supremă atenție, — dar toate fiind caracteristice pentru orientarea și semnificația străduințelor unor artiști sau a unei epoci.

Arta portretului romană, din primul secol înainte de era creștină, al Romei republicane și pană în veacul șase după Christos, cand încep să se exercite asupra ei influențele bizantinului, e reprezentată prin unsprezece busturi și capete, doua dactice și un portret presupus al împărătesei Theodora.

Ceea ce s'a numit tendință ilusionistă în arta plasică romană din primele veacuri ale erei creștine, a fost o reacție împotriva cruzimilor unui realism „exasperat”, a unui verism care împingea fidelitatea imitarii naturii până la turnarea în bronz a mulajului cadavrelor. Temperînd excesele și evitînd platitudinea imitației veriste, ilusionismul caută să redea, prin ritmica armonioasă a trăsăturilor calme, expresia unui echilibru sufletesc și a unei plenitudini lăuntrice. Dar el se îndepărtează în același timp și de răceala manierei classiciste, răspîndită mai ales către sfârșitul domniei lui August. Două portrete: un cap feminin, în marmoră de Carrara, identificat de unii cu Iulia, fiica împăratului Titus, vestită, după mărturiile timpului, pentru frumusețea ei, — și bustul, tot în marmoră, perfect păstrat, al lui Vitellius sau al unui demnitar dela curtea împăratului Adrian, reprezentînd, unul cu grație suavă, celălalt cu o robustețe calmă, două expresii diferite, deopotrivă de realizate ale acestui ideal artistic.

Un reflex al artei etrusce, — pre-

mergătoare și pregătitoare a vigoasei arte din veacul augustean, precîngînd până în miezul acesteia severitatea unor tradiții italiice, de formație locală, — se răsîrînge prin acea palpitare și căldură a vieții care se simt sub pielea netedă a obrazului și în așintirea ușor mirată a privirilor chipului de față (în bronz), sau din trăsăturile prețiosului cap în marmoră al împăratului August, cu toată expresia absorbită și abstractă a eroului divinizat în obiect de cult.

Dar cel mai important portret din acest grup e celebrul bust, de proporții cari depășesc mărimea naturală, al lui Iulius Cezar, provenit din faimoasa colecția Farnese, aflată în cea mai mare parte în posesia muzeului național din Napoli. Socotit ca portretul cel mai autentic al împăratului, acest bust, prin proporțiile-i neobișnuite, ca și prin expresia de majestate a trăsăturilor, are aparența unei ființe supraomenești. Ochiul sunt tratați totuși într'o surprinzătoare manieră naturalistă.

Sub influența artei bizantine, o tendință orientală începe să se afirme, tot mai vizibilă în stilul decorativ pe care-l manifestă arta portretului, înlocuindu-se vechile procedee ale artei italiene, de caracterizare portretistică prin trăsăturile individuale, cu uniformizarea tipică a unei expresii de sonitate maiestooasă. Un exemplu al acestei tendințe este presupusul portret al împărătesei Theodora, al cărei trăsături de notă o remarcabilă finețe de interpretare și pătrundere psihologică din partea artistului, ca și în renumitul mozaic din biserica San Vitale dela Ravenna, unde se contopesc, după cum s'a observat în repetate rânduri, tendințele de caracterizare individuală cu acelea de stilizare tipică ce stau la baza portretului imperial roman.

Arta evului mediu italian e reprezentată prin trei opere datînd din veacul XIII: două busturi în marmoră și un tablou înfățișînd pe sfîntul Francisc de Assisi, cea mai veche pictură din toată expoziția. Faptul că această epocă e atât de parcimonios reprezentată se explică prin caracterul exclusiv monumental al artei italiene până la Renaștere. Mărturiile profunde influențe a misticismului asupra artei religioase din acel timp sunt splendidele mozaicuri ale bazilicilor din Ravenna și Veneția (San Marco),

Michelangelo Buonarroti
Brutus

zecile de catedrale romane ridicate în Lombardia și în toată peninsula, la Florența și la Siena, la Padova și Assisi, împoabitate cu frescele lui Giotto și cu neumarate sculpturi.

Tabloul care înfățișează pe sfîntul Francisc d'Assisi atesia prin atitudinea personajului, desenul suagaci și colorit, influența puternică a manierei bizantine din pictura religioasă. Portretul e citat într'un document din 1262 și e opera artiștilor Margarita și Margaritone d'Arezzo.

Epoca Renașterii aduce Italiei o supremație necontestată, atât pe tărîmul artei picturale cât și pe al celor plastice. Douăzeci și cinci de picturi și nouă sculpturi înfățișează minunata înflorire, desăvîrșirea tehnică și splendoarea coloritului pe care le-a atins arta portretului în acel veac al cîncisprezecelea. Florența și Italia de mijloc sunt reprezentate prin picturile unor Piero della Francesca, Andrea del Castagno, Pollaiuolo, Botticelli, Filippino Lippi și Perugino; Sicilia prin Antonello da Messina; regiunea venețiană prin Pisanello, Andrea Mantegna, Gentile și Giovanni Bellini, Vittore Carpaccio și Bartolomeo; patru portrete datorite pictorilor Francesco Cossa, Lorenzo Costa, Ercole Grandi și Francesco Francia reprezentînd Renașterea emiliană, iar Boltraffio și Solario pe aceea lombardeză.

În sfârșit, capodoperele unor Donatello și Mino da Fiesole, Desiderio da Settignano, Rossellino și Verrocchio, Benedetto da Maiano, Laurana, Mazzoni și Riccio atestă același avînt al crea-

ției și desăvîrșire artistică, în sculptura.

Portretele celebre ale lui Federico Montecitorio, duce de Urbino și Batusta Siorza, soția lui, aparținînd galeriei Uffizi din Florența, sunt expresia cea mai realizată a deicatuului și subuului Piero della Francesca.

Profilurile perechei ducale se desprind într'un relief admirabil pe fondul peisagului toscan, scaldat într'o luminositate lividă, care imprumută parcă și chipurilor o paioare spectrală. Detaliile sunt redade cu o minuțiozitate care amintește dela egal, n.amera maeștrilor itamanzi. Grija reproducerei întocmai a realității nu lasa deoparte nici un amănunt, chiar cînd e de avorabil demnei înfățișări a modelului, cum e de pîdă, cuoata desfigurare sufieră de Federico de Montecitorio, într'un asalt, cand o lovitură de spadă la rădăcina nasului i-a vatămat pronul dîndu-i un aer de marioneta, pe care bonetul și roba de un roș aprins nu fac decît să-l accentueze. Cîmpul pare al unui burghez, de o urățenie caracteristică, avînd un aer pașnic și meditativ, cu o nuanță ușoară de tristețea și răceală disprețuitoare.

Cu aceeași meticulozitate și accentuare a reliefului se desprinde figura ducelui de Urbino, ale cărei trăsături respiră un aer de blîndă gravitate și modestie. Fiecare perlă pare aveea pe fondul întunecat al pieptarului albatru-vînat, iar lucrătura în tir de aur a mînceii îi dă impresia că stofa e aplicată deade dreptul pe pînză, la locul potrivit.

E atât de puternică senzația depărțării, a perspectivei adăncite până către linia ușor estompată a colinilor umbriene și pe după țărnișurile șerpuitoare ale lacului Trasimene, încît n.gurile capătă un limpede relief sculptural.

Reversul celor două portrete înfățișează apoteoza ducelui și ducelui de Urbino, în cortegii triumfale, așezați în care trase de animale fantastice (unicorni), înconjurați de personajii alegorice simbolizînd virtuțile.

Omagiul era meritat de astă dată și ar fi greșit să-l socotim ca semnul unui devotament servil și interesat, din partea unui artist curtean. Federico de Montecitorio a fost unul din acei cespozi luminai din timpul Renașterii, la curtea carora arușii, poezii și umanitarii gaseau sprijin eueciv și atmosfera morala necesara exercitarii artei și raspanurii sumpei lor. Ajuns stapanitorul de fapt al cetății Urbino, în 1444 primește dela papa investitura ducala, și moare luptînd în fruntea armatei sale, în 1482, la asedul Ferrarei. Tot atît de subtil diplomat pe cît era de brav ca războinic, ducele de Urbino și-a învîrit în timpul domniei, întinderea stăpanirii sale. Dar gloria și-o datorește mai ales înțelegerea generoasă cu care a ajutat dezvoltarea artelor, secondat cu mult tact de soția sa, Battusia Siorza, celebrată de poezii timpului.

Impunătorul portret al lui Filippo de Scolari, zis Pippo Spano, căpitan vestit pentru faptele lui de arme, la începutul veacului cîncisprezece, e un fragment acum așezat pe pînză, dintr'o frescă murală reprezentînd personajii ilustre de eroi și eroine din timpuri antice sau moderne, zugrăvită de Andrea del Castagno, la villa Pandolfini din Lagnaia. Influența acestui artist asupra picturii veacului său a fost considerabilă. Venețianul Andrea Mantegna îi datorește în bună parte formația sa artistică și tot astfel maeștri ai descenului și ai formeii, ca Antonio Pollaiuolo, Ghirlandajo și Sandro Botticelli. Importanța acordată expresiei formale și preciziei desenului, — coloritul neavînd decît o valoare ornamentală, — este vizibilă în acest portret tratat într'o manieră realistă, plină de vigoare.

Căpitanul Pippo Spano, florentin de origină, a fost în slujba principelui

Sigismund de Luxemburg, luptîndu-se cu succes împotriva napolitanilor și a venețienilor; dar fama și-o datorează mai ales înfrîngerilor aduse turcilor, între 1423—1426, prin părțile Tisei, pe pămînt românesc astăzi.

În același grup al artiștilor florentini și toscani, Antonio Pollaiuolo, Alessandro Botticelli și Perugino, formează o categorie aparte, căreia se alăturază și maestrul necunoscut, autor al pânzei intitulată „Frumoasa Simonetta”, — caracterizată prin finețea și precizia desenului, desăvîrșire formală și valoarea ornamentală a coloritului.

Celebra „necunoscută” de Pollaiuolo — sau „logodnica”, așa cum îi spunea încă muzeul Poldi-Pezzoli din Milano, cînd am văzut-o eu, acum doi ani, — portretul lui Giuliano de Medici, de Botticelli, portretul „personajului necunoscut” de Perugino și „La bella Simonetta”, sunt fiecare expresia desăvîrșită a idealului Renașterii: om perfect, ale căru trăsături resfrîng „frumusețea lăuntrică”, rezulta-tul realizării acordului sufletesc cu sine însuși, al finței fizice cu aceea spirituala, în plenitudinea seninătății și a bucuriei. Cu tot realismul minuțios al desenului și precizia coloritului ace-

Filippino Lippi
Portret de bătran

stor portrete, reliefîndu-se net pe fondul abstract-azuriu din cadrul unei ferestre deschise sau al unui vag peisagiu, în atmosfera care e numai transparentă și luminizată pură, chipurile au un aer de idealitate și desprindere de înțelesurile și rosturile abstracte ale vieții, chiar atunci cînd aparțin unor personajii localizate biografic, cum sunt Giuliano de Medici sau frumoasa Simonetta Vespucci, iubită de el.

Giuliano, fiul lui Lorenzo Magnificul a fost, ca și tatăl său, un protector al artiștilor, el însuși poet cu bogata rimă. Michelangelo i-a idealizat chipul, așezat în nișa deasupra mormanului din capela Medicilor, în biserica San Lorenzo dela Florența, Machiavelli s'a gândit într'o vreme să-i dedice „Principele”, regele Francisc I al Franței i-a acordat prietenia lui, odată cu titlul de duce de Nemours, poezii și artiștii timpului l-au celebrat în operele lor. Simonetta Vespucci, căsătorită cu un nobil florentin și moartă la tinerete a fost vestită pentru frumusețea ei. S'a crezut multă vreme, că autorul tabloului, azi încă neidentificat, ar fi Botticelli. Cert este, că maniera e a lui, sau a unui artist din școala sa.

Artist fecund și inzestrat cu o delicată sensibilitate artistică, primitoare a influențelor cele mai diferite, dela aceea ce maestrului său Botticelli și până la sugestiile portretistilor flamanzi și ale artei lui Leonardo da Vinci, Filippino Lippi e reprezentat printr'un remarcabil „portret de bătran”, de un realism accentuat nu numai prin topografia amănunțită a zbîrciturilor cîmpului, dar și prin expresia individualizată, care-l face mai concret și mai a-

Două poeme de Ion Pillat

R O D

Pămînt umbrît de brazde cît duc ochii.
În zare munții mai bătrîni ca țara
Lui Lerui-Ler și a zeiței Dochii.
Din cer cocori coboară primăvara.

Din foisor s'aud tîlîngi cum suie
Tîrînd spre culmi pîraele de oi.
În suflete, vechi doruri se descuie
Și înfloresc pe merii încă goi.

Sămîntă grea de grâu și de secară
Din mii de mîni se varsă din belșug.
Dar visului, cîntînd sub sălci la moară,
Nu-i trebui să rodească nici un plug.

ETULUI ITALIAN

de MIHAI NICULESCU

Donatello

Giovanni Antonio Narni

Jacopo. Cu prilejul nimirii în dogariat, noui demnitari luaseră obiceiul să-și comande portretul votiv, înfățișat cu tot fastul ceremonialului și magnificența vestimentară ocazională. Tabloul lui Bellini reprezintă un astfel de exemplu în care însă, semnificația caracteristică a portretului slăbește prin faptul indeplinirii unei funcțiuni subordonate unității compoziției.

Vittore Carpaccio are două tablouri, unul interesant prin pitorescul compoziției și al costumelor, reprezentând două doamne, socotit de Ruskin „cel mai frumos din lume”, celălalt un admirabil cap bărbătesc „omul cu bonet roșu” cu trăsături viguroase și o neuitată fizionomie afirmativă a unei superbe încrederi de sine. Desenul, de o rară finețe și totuși mai puțin dur, iar coloritul nu are acel luciu metalic din portretul lui Antonello da Messina.

„Gentilomul” zugrăvit de Bartolomeo Veneto atestă influența picturii nordice, a unui Dürer, printr-o tendință către fantastic și printr-un gust al pitorescului rar, vizibil în ciudățenia costumului pe care-l poartă, ca și în peisajul ce se zărește prin fereastra deschisă.

Energiile profiluri bărbătești ale portretului unui gentilom, de Francesco del Cossa și Giovanni II Bentivoglio, nobil bolognez, de Lorenzo Costa, împreună cu grațioasa „necunoscută”, cu privirea întrebătoare și mirată, de Ercole da Ferrara, și chipul personajului Evangelista Scappi, de o rară finețe, datorită lui Francesco Francia, sunt ilustrații remarcabile ale Renașterii artistice în provincia Emiliiei. Tot astfel, pentru arta lombară din acea vreme, prețioasele portrete ale lui Francesco și Bianca Sforza, amintitoare ca factură, de maniera lui Piero della Francesca, fără ca autorul lor să fi fost încă determinat până azi, apoi portretul unui gentilom, de Ambrogio de Predis, atribuit chiar odinioară lui Leonardo da Vinci; al unui necunoscut, de Andrea Solario, pictat în maniera leonardescă, mărturisind și influența artiștilor flamânzi și în sfârșit „Cei doi credincioși” de Giovanni Antonio Boltraffio, pânză care îmbină simțul observației și al detaliului realist cu o rară și sobră armonie coloristică.

Sculptura Renașterii, a quattrocento-ului și reprezentată prin opere care fac dovada aceleiaș stăpâniri a mijloacelor tehnice, a măiestriei și îndrăzneții de concepție din operele pictorilor citați. Iată, de pildă, bustul în bronz al lui Giovanni Antonio da Narni, fiul lui Gattamelata, operă datorită celui mai mare sculptor al veacului XV, Donatello, care e și autorul celebrei statuii a lui Gattamelata din Padua: trăsăturile frumosului chip tinerec exprimă de laolaltă vigoarea și finețea, prin musculozitatea vânătoasă a grumazului și grația pură a ovalului figurii. Fruntea este a unui gânditor, dar încordarea mușchilor deasupra sprincenelor arată promptitudinea hotărârii omului de acțiune, a soldatului. Înfașurarea generală e de atenție și așteptare calmă, iar impresia pe care o produce este a unui echilibru suptesc desăvârșit.

Desiderio da Settignano, cu portretul în marmoră al unei tinere nobile, de o grație suavă, Il Rossellino, cu bustul viguros al lui Matteo Palmieri, scriitor și om politic, Mino da Fiesole, cu bustul contelui Rinaldo della Luna, de o eleganță nu lipsită de energie, Andrea del Verrocchio, cu fermecătorul portret al unei tinere necunoscute, de un realism expresiv, admirabil echilibrat prin finețea execuției; — apoi Benedetto da Maiano, Francesco Laurana, Guido Mazzoni și Andrea Riccio, exprimă fiecare, după puterea și cu mijloacele de expresie personale, același tip al omului perfect, în trăsăturile căruia se răsfrâng „frumusețea interioară”, idealul tuturor artiștilor Renașterii.

Veacul următor, al șaisprezecilea, cunoaște o expansiune și intensificare a elanului creator de artă dela începutul Renașterii, putând fi, cu drept cuvânt socotite ca un fenomen miraculos, aproape unic în istoria artei omenești.

În răstimp de câteva decenii au apărut genii de forță creatoare și complexitatea unor Leonardo da Vinci și Donato Bramante, Michelangelo Buonarroti și Raffaello Sanzio, iar la Veneția trăiau în aceeasă vreme Tiziano Vecellio, Tintoretto și Paolo Veronese. Douăzeci și nouă de opere, între care o singură sculptură: bustul lui Brutus de Michelangelo, dau o idee justă despre varietatea și originalitatea multor expresii ale idealului artistic contemporan, nu însă și completă întrucât lipsește Leonardo da Vinci, a cărui operă portretistică se găsește împrăștiată prin muzeele și galeriile de artă străină, iar despre fecunditatea și universalitatea genului creator al unor Michelangelo, Raffaello, Tiziano sau Tintoretto, operele expuse nu pot da decât o măsură aproximativă și parțială.

M 23

Bustul lui Brutus e de o extraordinară forță vitală, pe care nu o poate sugera reproducerea lui în totograme. Încordarea voluntară și viguroasă a grumazului are tot atâta mărime ca și gestul ce o grandioasă simplitate al Creatorului dând viață primului om, — zugrăvit pe tavanul Capelei Sixtine, la Roma. Framântarea iascunantă a mușchilor feței și intensitatea privirii exprimă în accente imperioase și subjugătoare, tot sbuciumul dramatic al artistului.

Prin influențele multiple pe care geniul lui artistic a știut să le armonizeze într-o expresie personală desăvârșită, Raffaello trece drept artistul cel mai reprezentativ al Renașterii. Deși a murit la treizeci și șapte de ani, totuși datorită neobișnutei precocități și a fecundității prodigioase a genului său, opera lăsată de el este considerabilă și s'a păstrat aproape toată. Cele trei tablouri expuse ilustrează etape diferite în evoluția artei pictorului, mărturisind în același timp și sugestiile influențelor exercitate asupra-i. Portretul feminin, zis „La gravida” datează din vremea primei alături la Florența, între 1504—1508, când artistul n'avea încă douăzeci și cinci de ani, fiind însă de pe atunci celebru. Liberat de orice urmă de influență a maestrului Perugino, în atelierul căruia își făcuse ucenicia, artistul îmbină aici, în chip fericit, noile tendințe ale veacului care începuse, cu stiluri și forme de expresie mai demult practicate, de un Ghirlandajo, între alții. Desenul e de o largă simplitate, fără să stărue asupra amănunțelor, în acord cu aerul de seninătate și liniște sufletească pe care-l răsfrâng trăsăturile chipului și cu sobrietatea coloritului.

„La Fornarina” ca și portretul papei Iuliu II — dar pentru alte motive, — e una din cel mai celebre pânze ale maestrului din Urbino. Atitudinea provocătoare a frumoasei iubite a lui Raffaello, fiica brutarului din Trastevere, tonurile calde ale carnației, radioasa splendoare a coloritului atrag dinaintea acestei pânze cei mai mulți vizitatori.

Portretul Papei Iuliu II e o minune de măiestrie artistică și viață adevărată.

Raffaello, care e mai ales un geniu inventiv de vaste compoziții, scene și atitudini cel mai variate, un „ilustrator” fără pereche dar un psiholog superficial și un pictor de culoare mai

Tintoretto

Jacopo Soranzo

degrabă decât un colorist, face de astădată dovada unei surprinzătoare pătrunderi psihologice și a unei interpretări coloristice în perfectă consonanță cu natura intimă a subiectului. Expresia meditativă, barba patriarhală și ușoara garbovire bătrânească a personajului nu reușesc totuși să umbrească energia trăsăturilor, pe care o accentuează înclăștarea hotărâtă și autoritară a mâinii stângi pe brațul jilțului pontifical, în timp ce dreapta pare pregătită pentru benedictiune. Catifelarea caldă și armonia tonurilor vișinii ale pelerinii, cu albul-gălbui al vestmântului sunt indescriptibile.

Deopotrivă de genial ca psiholog și colorist, Tizian e înfățișat prin trei capodopere, în care măiestria rară a artistului e încă potențată prin complexitatea sufletească atât de turburătoare care se citește din privirile „Omului cu ochi verzi” și ale papei Paul III. Puterea fascinatoare de viață pe care o exprimă, mai cu seamă primul portret numit, fac din Tizian un precursor și un inspirator mărturisit sau nu al artiștilor interpreți ai neliniștii sufletului faustic modern. Niciun alt portret din expoziție nu izbuteste ca acesta, să surprindă cu o intuiție mai turburătoare și să redea cu o stranie și obsedantă putere de sugestie, ceea ce un scriitor numea „le coté d'ombre” a sufletului omenesc. Detaliile pe care fotografia le subliniază cu destulă claritate: colanul de aur dela gâtul personajului, mănua din mâna dreaptă, manșetele de dantelă — se ghicesc abia din misteriosul „sfumato” al pânzei, pe al cărei

fond întunecat, silueta omului cu ochii verzi e o pată neagră. Doar privirile stăruind cu o insistență hipnotică, srecătoare, te urmaresc pretutunde, în toată expoziția și după ce ai plecat din ea, ceasuri întregi sau poate ani ce zine, înlocuind ca amintirea unor tănușe „plânge fiziologice” balzaciene, ca aceea a megalomaniului „Curé de Tours” de pilda...

Despre impresia de viață a ceea ce care o da privitorului portretul papei Paul III, biograful Vasari scrie că fiind odată așezat portretul pe o terasă, mulți trecători „crezându-l viu își scoteau pălăriile, salutându-l”.

Cât despre „La bella”, el e nu numai cel mai celebru portret feminin al lui Tizian, dar al întregii arte italiene. Finețea modelajului, delicatețea și vigoarea totodată a coloritului somptuos, iastul vestimentar, totul contribuie la desăvârșirea acestei pure capodopere. Aiături de acest artist genial și turburător interpret plastic al tanelor sufletului omenesc, ce alt pictor poate suferi comparația? Delicatul Andrea del Barto cu al său corect autoportret; Fontormo, portretistul lui Giunano de Medici; Parmigianino, a cărui „curtezană Antea”, amintește prin somptuoșitatea vestmântului pe Tizian chiar; sau onestul Bronzino, cu impunătorul portret al romanului Stefano Colonna din familia vestită pentru rivalitatea ei cu aceea a Orsinilor; ori în sfârșit, vișătoarea apariție a „cavalerului de Malta”, atribuit lui Giorgione?

Numai Tintoretto, în portretul senatorului Jacopo Soranzo, al cărui chip ce o incantatoare înnețe expresivă, cu blanda-i privire staruitoare, e admirabil încadrat prin boneul negru mat și tonalitățile calde ale pelerinii de brocart vișniu, împreună cu Paolo Veronese, în portretul nobilului Pase Guariento, pe armura căruia lumina lunecă în umitoare efecte, reprezentă, cu egală măiestrie tehnică, o concepție artistică proprie exprimată cu ajutorul unui stil personal, caracteristic, lesne de recunoscut.

Gloria acestor artiști atinsese apogeul, când apărea la Veneția, în răsumpul de numai trei decenii, pictorii de importanță unor Palma Bătrânul și Cariani, ambii influențați de Giorgione, Sebastiani del Piombo, (cu portretul de superbă mărime pontificală al papei Adrian VI), Lorenzo Lotto, Paris Bordone (cu „Ananias venețien”), Alessandro Moretto și Giambattista Moroni (cu două portrete în mărime naturală ale soților Spino, în care sobrietatea coloritului subliniază demnitatea atitudinilor). Acestei falange de artiști i se datorește continuitatea unor tradiții cari au făcut supremația picturii venețiene asupra întregii arte italiene și forța ei de expansiune.

Fără să adauge strălucirii veacurilor precedente, cele imediat următoare Renașterii, mențin întâietatea și prestigiul universal al artelor italiene, prin operele unor artiști de renume lui Guido Reni, Strozzi, Forabosco, remarcabil portretist în manieră tizianescă, Mazzoni, dar mai ales prin geniul multilateral al unui Lorenzo Bernini, autorul elegantului bust în marmoră al lui Francesco I d'Este, redat cu atâta finețe în detaliu și insuficiență avântare în atitudine, — toți aceștia în secolul XVII; iar în al XVIII-lea, prin Crespi la Bologna, Solimena la Napoli, Pannini la Roma și la Veneția, prin marele Giovanni Battista Tiepolo, Renașterea își trăiește ultimele resfrângeri, de o splendoare crepusculară. Portretul „amiralului venețian” al celui din urmă, prin vigoarea spirituală și finețea aristocratică a trăsăturilor, alimând individualitatea caracteristică a chipului, în contrast cu purpuriul aprins al vestei etole, care inundă tabloul, perpe-

tuând tradiția marilor colorști venețieni, înscamnă un mare efort de sinteză și o punte de legătură între idealurile diferite ale două epoci de artă.

După Tiepolo, vana creatoare a unor formule de expresie artistică personală pare că se epuizează. O ultimă tresărare amintitoare a unui trecut glorios o găsim încă, în autoportretul lui Antonio Canova, bust în marmoră, în stil neo clasic, cu o vădită tendință de idealizare dar și cu o urmă de realism în execuția ochilor.

Un portret de o execuție delicată și atentă ca acela al Costanzei Monti Perticari de Filippo Agricola, cu albul sidefui al carnației și armonia calmă a trăsăturilor, atât de fericit reieșind din odihnitului negru velurat al rochiei, mărturisește toată nostalgia epigonă și docilitatea talentului acestui artist proclamat „Raffaello al veacului său”, de frumoasa Costanza chiar, fiica poetului Vincenzo Monti, — care a și compus un sonet omagial în cinstea portretului — ea însăși poetă și soție a literatului Giulio Perticari. Tot astfel, acela al poetului Ugo Foscolo de Andrea Appiani și autoportretul de o romantice bizarerie, al artistului Tomaso Minardi, în afară de valoarea lor iconografică nu reprezintă decât o neînsemnată contribuție personală la ceea ce a fost un efort al epocii, care-i depășea, prea puțin fiind cari răzbeau deasupra pânzei uniforme a anonimului.

Mai aproape de noi, Daniele Ranzoni, în portretul contesei Arrivabene și Giuseppe de Nittis în „doamna cu cănele”, de o grație și eleganță „fin de siècle” ni se par azi nu lipsiți de faoare. Amândouă portretele sunt, cel dintâi prin lirismul forme și luminozitatea vapoasă a coloritului, celălalt prin eleganța vestimentară și finețea spirituală a trăsăturilor, splendide caracterizări picturale de o valoare documentară, a unui fel de a privi și străbate viața, care ne pare azi desuet și străvechi...

Astfel, două mii de ani de civilizație și de continuitate a sforțărilor creatoare de artă se perindă pe dinaintea privitorului, într-un cuprinzător raccourci, însumând momentele cele mai ca-

Ranzoni

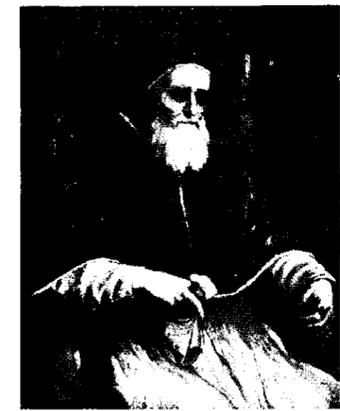
Contessa Arrivabene

racteristice. Scriam la începutul rândurilor de față, că un gând politic a determinat luarea acestei inițiative. Oriicare i-ar fi fost substratul însă și judecat după conștiințele lui doar, gândul organizării acestei retrospective a portretului italian la Belgrad va rămâne ca o nouă și strălucită mărturie a forței de expansiune și semnificației de universalitate, care sunt atributele supreme ale civilizației italiene, reafirmate în zilele noastre, prin cuceritorul elan de forță creatoare al Renașterii fasciste.

propiat omenește, spre deosebire de portretele citate mai înainte, ale căror fizionomii absente și impersonale, pre-dispuneau la o contemplație păstrătoare a distanțelor între privitor și operă.

Renașterea în sudul Italiei și în Sicilia și-a găsit expresia genială în arta portretistică a lui Antonello da Messina. Numele artistului figurează în catalog cu două opere: „Portretul unui necunoscut” și „Un umanist”, cel de-al doilea fiind atribuit în timpul din urmă, lui Giovanni Bellini. Ceea ce pare să fi îndreptățit această opinie este tendința către simbol și idealitate, manifestă în „umanist”, prin excepție față de preocupările obișnuite ale lui Antonello, de a descoperi și înfățișa aspectul intim și caracteristic al modelului. În contrastul pe care-l prezintă tratarea într-o manieră realistă și expresivă a chipului, cu elementele accesorii, vestimentare sau ornamentale (coroana de aur așezată peste bogatu-i păr sau perucă, hlamida prinsă într-o agrafă pe umărul stâng, lăsându-i torul gol) s'a văzut o prețioasă semnificație, conștând locmai în sublinierea virtuților umanismului.

„Portretul unui necunoscut”, e unul

Raffaello Sanzio Papa Iuliu II

dintre cel mai frumoase tablouri din întreaga expoziție și o culme în arta portretistică, rareori atinsă, niciodată depășită. Siguranța desenului, echilibrul și soluțiile tormeor, plasticitatea savantă și suralucirea coriozur sunt însușirile eminente cari fac din această pânză o capodoperă exemplară. Așa a și fost, fiindcă lui Antonello da Messina i se datorește avântul și supremația picturii venețiene, reprezentată prin operele lui Pisanello și Andrea Mantegna, Gentile și Giovanni Bellini, Carpaccio și Bartolomeo Veneto.

Portretul lui Leonelle d'Este, marchiz de Ferrara, datorită lui Antonio Pisanello are profilul pur și duritatea severă, metalică aproape, a unei efigii de monetă. Deosebit de valoarea-i artistică, tabloul mai amintește și rivalitatea celebră dintre autorul lui și Jacopo Bellini, fiecare voind să aibe înfățișarea portretizării modelului.

Pictorul padovan Andrea Mantegna i se datorește delicatul portret al cardinalului adolescent Francesco Gonzaga, a cărui expresie de gravitate precoce contrastează fermecător cu fragezimea copilărească încă a trăsăturilor și candoarea privirii. Chipul cu trăsături mongoloide, accentuat încă prin paloare, al bătrânului doge Foscarei, de Gentile Bellini, fiul preterat al lui Jacopo Bellini, atrage privirea prin somptuoșitatea vestmântului și a bonetului în formă de tiară episcopală, de un colorit care dă impresia brocartului roșu și a țesăturii grele în fir de aur.

„Ducele Agostino Barbarigo la pictoarele Fecioare” e subiectul unei compoziții de mari proporții, datorită lui Giovanni Bellini, al doilea fiu al lui

INSERARE

Stau privind și azi cum țărmlul
Braț rotund încet aduce
Ca pe el amurg și mare
Frunte'n frunte să se culce.

Tot mă uit de pe terasă
Cum răsăr în soare-apune
Pe răpi sterpe maci de flăcări,
Pe talazuri, micșunele.

Urmăresc, pe când Balciul
De pe cap desleagă-alene
Vântul turban al serii,
Păsări negre peste mare.

Cu aripele întinse
Cred pe ape innop'ate —
Gau coboară gânduri negre,
Gânduri negre, umbră vieții...

FATA ALBĂ

URMARE DIN N-RUL TRECUT

de DAN BALTEANU

Radu a rămas suspendat pe gânduri. Lumea parcului este departe, undeva, în amintire, deși se sbate tot așa de viu alături de el. Și cugetă... Simte plăcere să-și ia de guler fiecare biruință, s'o sguđuie, s'o omoare lângă nimeni, ce-o simte încântată de tot ceea ce realizează până atunci. Are impresia că, cu cât se judecă mai aspru, la rece, cu atât apare mai gol, mai uscat. Aproape că se încântă, ca de efectul unei otrăviri care pe nesimțite își smulge viața, atunci când ești pe deplin convins că-i tot ce-i poți oferi mai bun. Atât de seacă i se pare viața de până acum, încât se miră, constatând că nu sesizase mai din timp. Dar dintre gândurile lui coclite răsare, alb, satul lui, așezat într-o margine de bărgan, acolo unde câmpul se ia de mână cu lunca. Un sat mic, risipit pe o cută de deal, cu salcâmi mulți și cu case albe, răsărind ca niște jucării, din frunzișul verde. Acolo își lăsase anii cei mai frumoși ai vieții: copilăria... Acolo închinase cel dintâi gând iubirii... Acolo cunoscu pe Sandina, zăna bună a adolescenței lui... Chipul blond al ei răsare dintre amintiri calde ca o arșiță. Se întreabă însă dacă mai are dreptul să gândească la ea. Iată, din ploaia de gânduri ce-l năpădesc, ar voi să rupă cea mai frumoasă coroană de simțiri, să o închine ei, numai ei... Dar chipul drag nu-i mai spune nimic. Nu-l mai poate desprinde de acolo — din amintiri —, să-l adune lângă el și numai pentru el. Să-l legene în bătaile inimii, ca pe un copil frumos în leagănul întâilor ani, înfășurat în bucuria de-al ști al tău...

— Ce faci aici?
A tresărit brusc... Și cu glasul prietenului venit prin surprindere, freacă parcului i-a năvălit în simțire, ca sgomotul uriaș al unei fabrici în plin mers.
— Ce faci? Nimic! Mă odihnesc! Tu?
— Tot așa! Numai că eu mă odihnesc mergând!

Își spionă amicul ce se așezase lângă el. Parcă acum l'ar fi descoperit întâia oară! Fu ispitit să-i adune trăsăturile într-o singură privire, fiindcă aproape i le uitase. Dar aruncându-și ochii, fața osoasă, fruntea lată și părul sbrulit al prietenului său Nelu Stătescu, poreclit pentru înfățișarea sa „revoluționarul”, i-au năvălit prea cunoscute în minte. Il vede cum caută, în umbră, să-i vadă trăsăturile feței.

— Ce ai? Pari preocupat!
— Preocupat?! Se miră Radu. Deloc! Sunt numai puțin obosit și prea mult plictisit.
— Nu-i ceva nou! Altcva?
— Nu sunt făuritor de noutăți!
Vorbele au căzut ca un plumb. Și altele n'au mai venit. Lui Radu îi fu ciudă că acest amic căzupe în lumea gândurilor lui ca un nepoftit. Ba încă se și așezase alături.

Perechi, perechi, forfoteala parcului se destrămă spre marginile întunecoase, fiecare ascunzând un zămbet, o strângere de mână sau o înceteală voită, întârziată, drept o nadă în plus pentru îmbrățișările furșe care vor veni. Muzica, după ce executase o „națională” pe care Radu nici n'o auzise, a tăcut. Privește muzicanții ce-și scot alămurile de pe gât, fiecare preocupat de ocupații singulare: unii își șterg, cu bastele apreciable, frunțile brobonate, alții și răsucesc tacticose ca niște cucoane bătrâne, țigări, își controlează in-

strumentele sau răd. Din tot parcul se ridică un sgomot surd, ars parcă de patima cerului, prea senin în seara aceia. Pare că pregătește, uriaș și sobru, marile prolog al iubirii, revărsată înspre marginile întunecoase ale parcului.

Este o oră aproape solemnă, ora unsprezece, când familiile, sătule de plimbare, se retrag la berăria Cotruț de pe Principală, unde cântă o orchestră bucureșteană. În parc rămân numai vagabonzii, ostașii și îndrăgostiții. Familiștii își strâng mâinile, își urează reciproc „noapte bună”, sau se invită pe a doua seară, cucoanele își mai verifică în grabă înfățișarea sau își ceartă câte un copilăș care nu vrea să dea bună seara.

— Pupule, vai! Se poate să mă faci de răs? Uite, râde madam Ionescu de tine... Ridică ochii și pupă mâna!
— Lasă-l dragă! M'am supărat pe el... Nu-i mai aduc boabe!
Pupu deobicei se scobește în nas, cu multă importanță, absorbit cu totul de indeletnicire, în timp ce ultimele urări de „bonne nuit” se destramă în noaptea...

Lumea s'a mai rărit. Întârziată se n-dreaptă spre porți, alene Radu nu vrea

să plece... Și nici prietenul lui. Amândoi tac. Deodată sub lumina becurilor de pe alee răsare o siluetă. Fără să vrea, Radu își simte ochii atrași spre necunoscută. Ea pășește încet, scormonind la intervale egale, pietrișul. Silueta albă îi amintește ceva... Îi amintește silueta Sandinei pe care o întâlnise astăvară — un an se va implini în curând — la mașina de treerat, în armaul tatălui ei, prin ropotul de lumină, de snopi și de muncă, rătăcind ca o zână bălaie a lanurilor. De atunci n'o mai văzuse... Când se apropie mai mult, observă cu multă mirare că are părul blond, ca și Sandina.

Dar nu, nu putea fi Sandina. Nelu Stătescu se scoală și-o salută.

— Bună seara Lucia!
— Bună seara!
Glasul a sunat ca un zurgălău de argint. Sunt unele femei pe care le iubesti numai pentru glasul lor. Au în voce un timbru aparte, un leagăn de melodie pe care nu-l știi cum să-l răstorni în suflet. Amintesc melodii visate, depărtate, străfunduri de armonii întregitoare care-ți cad pe suflet cu neliniște, cu neșajiu, cu nostalgii...

Radu se simte copleșit de aceste simțiri și privește în urma fetei în alb, ca'n urma unei minuni... Mersul legănat se estompează în umbră cu contururi vagi; dar ochiul lui întărește să-l desmierde, până când dispare după o cotitură. Atunci își aduce aminte că Nelu a salutată-o; ar vrea să știe cine e. Dar Nelu e absent; în loc să deschidă discuția, își aprinde nepăsător, o țigare. Chibritul tras a sfărâit încins, ca gândul lui. Și i s'a părut că vede o umbră ușoară de ironie pe chipul prietenului. Deaceia își impune să nu-l întrebă nimic și nici să-l iscodească, dacă va începe să destăinuiească.

— Ți-a plăcut?
Se aștepta la 'ntrebare, numai că întârziase...

— Ce să-mi placă?
— Fata în alb! Văzui c'o urmărești cu ochii!

— Am urmărit-o? Poate, așa, ca să-mi trec timpul...

— Totuși ai avut prilejul să vezi una din cele mai curioase fete din orașul nostru. O ființă originală!

— Zău? Aveți și chestii d'astea pe aici?

— Nu ironiza...

— Ții cu tot dinadinsul să cred? Nu cumva ești romantic?

— Îți arde de glume! Interesează-te și-ai să vezi că nu sunt deloc romantic...

— Imi face impresia că ești pătruns de originalitatea acestei fete în alb!

Oare discuția noastră n'are ceva „à thèse”?
— Nu! Dimpotrivă! O fac numai ca să-ți arăt că și orașul nostru are „perlele” lui!

— De care n'am auzit până acum!
— Pentrucă nu s'a găsit nici un binevoitor să țî-o spună... Poți să-mi apreciezi gestul!

— De bună seamă! Și încă la justa lui valoare!...

Deodată muzica se deslănțuie... „Patinatorii” lui Waldteufel încep să se clatine lasciv printre alee, prin frunzișul pomilor, deși e o seară cu adevărat de vară și „patinatorii” cel mult, ca să pară ceea ce sunt, ar fi trebuie „să tragă targa pe uscat”. Dar acordurile pline, cad frumos, cu unduirii leșee. Radu se recăsește mai puțin certat cu sine, ascultând muzica. Niciodată nu se executase ceva atât de frumos și simțit. Po-

te că și muzicanții ca și dirijorul au sesizat sosirea neașteptată a fetei în alb!

— Mai stai? Întrebă prietenul ridicându-se.

— Da!! N'am alt program pe astă-seară mai bun decât asta.

— Îți propun eu unul! Mergem să bem doi țapi!!

— Nu, nu merg! Altădată!

— Atunci, să ne vedem!

— Cu bine.

E intrucăva mulțumit de plecarea prietenului. Dar fata în alb unde o fi? A plecat? S'a întâlnit cu cineva? Ar dori mult s'o știe. Intr'adevăr îl interesează... Și n'a întrebă măcar de numele ei întreg. Știe doar c'o chiamă Lucia! Lucia! Ce nume! Nume de lumină! E pe deplin convins că n'ar fi putut s'o cheme altfel decât așa... I-a rămas în minte conturul alb, neprecis, care se leagăna în mers de undă. Avea părul blond, căzut în valuri pe doi umeri mițuți. Și sigur că numai albaștri îi puteau fi ochii... Altfel numele ei n'ar mai fi de lumină, nici atât de întregitor! Căci lumina Bărganului nu poate exista fără cer albastru! Și nici conturul nu- ar mai fi atât de limpede în gânduri...

Când se descoperă atât de preocupat de fata albă, Radu încearcă să se ironizeze singur. Apoi văzând că nici așa

țita visului, pe care să lungece, trăind dincolo de lume, într'o lume a lui. Dar această ciudată indeletnicire făcea tot de atâtea ori să se rupă echilibrul dintre ei și lume. Ii era necaz că lumea nu se dăltuia după dorința lui; de aici tot neșajul acela tângjit, tot sbuciumul după rezolvarea unui „inexplicabil” bănuț dar niciodată definit. E o fire ce se caută mereu între datele a două noțiuni, foarte flexibile, a fi și a visa... Un fel de ins suspendat între vis și viață...

În orașul acesta este venit de aproape șapte luni de zile și încă n'a reușit să-și facă un prieten. A căutat să și-l apropie pe Nelu Stătescu, un avocat de marc viitor al baroului local, dar ceva, un ceva ce luneca printre degete, punca bariera între ei, deși se cunoșteau încă de pe băncile liceului.

Orcle ce le căpătase la liceul de băieți, îl făcuseră să cunoască altă categorie de oameni: colegii. La început a fost privit ca un fenomen: întâiul la capacitate pe țară. Aureola de „mare învățător” însă e valabilă numai până când poți cunoaște mai de aproape pe cineva. Îndată ce-l vezi că nu-i decât un „om” și nimic mai mult, piere ca prin farmec. Dar „aureola” creiașe și un fel de „distanță”, de răceală între colegi și el, nuanțată de dispreț. Nu odată, când se ivea vreo discuție în contradictoriu, la care nu înțelegea să se amestece, tocmai ca să nu dea naștere la interpretări, era solicitat de vreun coleg, cu ironie vădită.

— Dv. ce părere aveți domnule coleg?

Întodeauna însă ieșea cu bine din discuție, deși în dosul ficăreia se ascundea o cursă.

Colegii cei tineri formau „opinie separată” de cei bătrâni; ei discutau politică, făceau diferite considerații asupra politicii externe, injurau și divințau anumite personalități, iar când subiectul ieșea din politică, atunci materialul din care se alimenta erau femeile. Ceilalți, dascălii bătrâni, intrau la ore fix, pătrunși de misiunea lor până în măduva oaselor; călcău apăsat, cu catalogul la subțioară, păstrându-și aceeași mască pe față, rigidă, ca o figură de monument. Slujba o îndeplineau ceremonioși, convinși că altfel nu le-ar sta bine.

Singurele clipe fericite le trăia în mijlocul elevilor. Reușise să se facă iubit de toți. Desființase acea distanță convențională dintre catedră și bancă. Azi dimineață venind vorba despre anumite metode închise în sisteme pedagogice perimate, Radu recomandă, ca o sugestie, metoda lui: apropierea dintre profesor și elevi. Directorul liceului, Dumitru Răuță, profesor de latină și greacă, unul din cei trei „demoni ai liceului” își pierduse sârta. Își ridicase pe frunte ochelarii cu ramă de bagă și-l privea crunt, ca un călău. Acesta era gestul lui de totală enervare.

— Domnule Văleanu, asta-i metoda cea mai preimejdioasă.

— De ce, domnule director?

Dumitru Răuță era un tip „standard” de profesor. Fiind director încă dela înființarea liceului, căpătase în tot orașul numele familiar de „nea Mitică”. Cu mult înaintea războiului fusese laudat pentru „merite pedagogice” de către însuși ministrul de atunci, cu prilejul unei inspecții și dacă „nea Mitică” admitea vreodată părerea cuiva, o făcea numai atunci când nu se vorbea de pedagogie. În privința aceasta se creia un fel de tradiție, respectată de toată lumea profesională. Căci altfel „nea Mitică” se făcea foc, țipa și dela profesorii și până la servitorii, în asemenea momente, era imprudent să-i ieși în cale; iar acela care-l contrazicea era notat

pe „lista neagră”. De aceia în dimineața de azi, la începerea discuției, toți ceilalți profesori tăcuseră.

— De ce domnule director? repetăse Radu întrebarea.

„Nea Mitică” care se plimba, roșu ca un rac, cu mâinile vârate în pieptul vestei, se opri în fața lui Radu.

— De ce? Hm! Mai întrebă „de ce?” domnule coleg? Asta-i defectul dv.ăștia tinerii!! Dv. nu țineți seama de experiența noastră, de apostolatul nostru, de pasiunea noastră depusă pe altarul școlii. Veniți, chemați și neche-mați, cu capul îmbuibat de profesorii ai mari, să ne dați nouă lecții și să ne punctiți întrebarea „de ce?”. Apoi să știți d-ta, d-le coleg, că una-i teoria și alta-i practica! Ai fi d-ta tobă de carte, dar noi avem practică domnule și practica-i mama pedagogiei.

— Dar, domnule director, eu n'am pomenit nimic nici despre practică, nici despre teorie!...

— Sigur că n'ai pomenit! Se oșei directorul... Nici nu poți să pomenesti! Ce știi d-ta din pedagogie? Ehe!, domnule Văleanu! Uită-te la mine! Sunt

(Urmare în pag. 7-a)

IN PLIN MISTER

URMARE DIN PAGINA I-a

este decât neant. Și acesta este, cum se spune „le mot de la jin”. Disgrățiați, ce lumini am putea să proiectăm într'o lume care ne este închisă, de care am fugit așa cum se știe, din care nici chiar o sublimă apariție n'am putut suporta — fiindcă am pironit-o în cue și am răstignit-o pe un vârf de munte sălbatec! În acest ceas definitiv și greu natura omenească și-a reclamat desigur nu știu ce tristă autonomie — iar pedeapsa n'ar fi putut să fie mai grea, fiindcă ea este grația ce ni s'a oferit dar pe care n'am mai avem și ea mai este însăși limitele noastre care nu se mai trec. Am rămas singuri și zăvoriți în veac; am rămas etern și universal chinuți de mister!

Și de aceea noi nu vom putea explica niciodată mai mult decât imposibilitatea noastră de a cuprinde misterul — fiindcă această imposibilitate e în noi, — nu însuși misterul, care ne scapă, găsindu-se dincolo absolut de închisoarea de spații și timp, acolo adică unde ochii noștri, ai spiritului, și ai inimii de cele mai multe ori, nu mai pătrund.

Când d. Nae Ionescu de pildă ne vorbește de suferința lui Dumnezeu, când o afirmă ca o certitudine — ne întrebăm mirați cum a ajuns s'o afle?

Iată în schimb vorbind de Inverie. Cât adevăr aici!

Dar nu ni se spune acum, e drept, decât eroarea noastră când negăm „FAPTUL” real al Inveriei — pe care neputința, de cele mai multe ori savantă, îl crede „simbol” când nu vorbește de nu știu ce „Renaștere a naturii” sau de „mitul solar”.

Dece nu isbutim să afirmăm totdeauna FAPTUL real, așa cum este, al Inveriei? Fiindcă există „mai multe planuri de existență”, fiecare din aceste planuri necesitând „mijloace speciale de investigație”. Un plan de existență este acela din lăuntrul veacului, al nostru. Alt plan este cel în afară, dincolo de „carcera vremii”. Și atunci când noi nu isbutim să simțim așa cum a fost, real, înaltul mister pascal, este desigur fiindcă aplicăm în lumea de dincolo de veac rațiunea pianului nostru de existență, care rațiune, cu le-

gile ei stricte, n'ar putea valida în nici un fel FAPTUL REAL al Inveriei.

Ne-ar trebui pentru a constata real, faptul acesta, mijloace de investigație proprii planului de existență dincolo de istorie, — realitatea oricât de uluitoare (pentru noi) a Inveriei intrând în rațiunea planului de existență absolut ca, probabil, lucrul cel mai natural.

Există astfel „mai multe lumi de grade de realitate deosebite”.

Dar dacă aceste lumi „de grade de realitate deosebite” există — ceea ce apare cu un fel de evidentă — fiecare din ele cuprinzând rațiuni diferite care pot confirma sau infirma fenomenele respective, este interesant atunci să vedem că d. Nae Ionescu însuși trece adeseori prin aceste lumi cu o indiferență sau cu o facilitate care surprinde.

Iată, astfel, Tristia — articol turburător... Pretinzând însă acum că Dumnezeu, prin faptul însuș al creării lumii se dovedește a fi fost în lipsă, în dezechilibru — fiindcă, altfel, dacă ar fi fost în echilibru nu s'ar fi mișcat, n'ar fi avut nevoie să creze, să-și adauge desigur că-i lipsea, „ca să se implinia-soă” — pretinzând aceasta d. Nae Ionescu enunță o propoziție perfect logică fără îndoială, dar cu grava deficiență numai de a fi adevărată pe planul nostru de existență, atunci când ea se ocupă totuși de lucruri care se petrec dincolo de istorie și dincolo de veac! Se înțelege astfel că toate concluziile la care ajunge d. Nae Ionescu, cad, cu puncta șubredă pe care o întinde într'o lume ale cărei „mijloace de investigație” nu i-au stat la îndemână. Și „suferința” lui Dumnezeu — și tot...

Cum ar ști d. Nae Ionescu că dincolo de veac, „a crea” presupune a-aceleși necesități care există pe planul nostru de existență? Și de ce să nu admitem eventual că pe planul de existență absolut, actul creației ar putea fi gratuit, fără să presupună nevoie, nici lipsă?

„Unde e echilibru, nu e nimic; e ne-mișcare” — spune iar d. Nae Ionescu — și Dumnezeu mișcându-se, „ieșind

nu și-o poate alunga din minte, să se preocupe de altceva, căută să gândească la altceva. Deaceia vrea să se definească, în timp ce valurile valusului îl acoperă într'o ploaie colorată de melodie. Fără îndoială e un ins ciudat. Un ins mănât în viață de un neastâmpăr ce-l face să fie copleșit mereu de viața de toate zilele. Ii place să găsească întodeauna, în noianul zilelor, o porțiță, por-

tevedește a fi fost în dezechilibru”.

Legile noastre de echilibru, desigur acestea sunt... Cine ar putea să ne asigure totuși că pe planul de existență al lui Dumnezeu aceleași legi ale echilibrului sunt valabile, când s'ar putea ca, acolo, însăși mișcarea să aibă alt sens decât al dezechilibrului?

Și în sfârșit: „...creând ceva (Dumnezeu), a făcut un efort; iar efortul e suferință...”.

De unde, suferința lui Dumnezeu...

Aceiași permanentă încercare de „planuri de existență”. Efortul e desigur suferință — dar pentru noi, IN VEAC! E posibil, să fi fost și pentru Dumnezeu. Dar n'o știm... Tot atâtea de mult e posibil și contrariul: Dumnezeu care „poate totul”, de ce — în planul lui de existență care nu e al nostru (și pentru care noi n'avem mijloace de investigație) — de ce n'ar fi putut, și efortul chiar, fără suferință?

E o lecție tristă, și care ne spune mult, acest zadarnic vagabondaj cu d. Nae Ionescu în lumea în care nu se poate pătrunde... Decâteori aburii calzi ai nopții ne cheamă și ne gonesc, decâteori strani vedenii par că s'au apropiat de noi și ne grăbim să le prindem, ele sunt cu atât mai mult dincolo — și în fața noastră, de două mii de ani, aceleași porți stau zăvorite. Crima oarbă de pe Golgotha — pe care poate că nici nu știm s'o plângem, mai gândesc! — ne-a condamnat la o teribilă autonomie în care, cărțile de mișcare și vieată, ne lovim fără puteri în întunericul greu ca o temniță, de spații și timp.

Palide iluzii aruncă un aer obosit peste atâtea singurătăți... Veacul se va sfârși? În triumf?.. Și să fie moartea poate cea dintâi bucurie?

Un plâns depărtat și sec, înneacă visarea.

Am ucis, odată, o lume: A fost Deslegarea? Să fi fost liberi, atunci?...

...În plin mister, și poate în fața ochilor noștri chiar — cum să-l vedem? — un mister într'adevăr cu atât mai straniu, cu cât se poate să fie „în plină lumină”.

TOMA VLADSCU

CONTINUAREA LA „FATA ALBA“

alb ca oia și nu m'a mbătrânit calea bisericii, ci școala! Pe altarul ei mi-am jertfit anii tinereții și-am slujit-o onorabil treizeci și doi de ani! Și-oiu fi învățat și eu ceva într'atita amar de vreme!... N'oiu ști să merg pe bicicletă, sau să dau cu picioru 'n minge, dar sunt tobă de pedagogie.

— M'ați înțeles greșit! continuă Radu. Am voit să spun că o apropiere de sufletul elevului crează întotdeauna o atmosferă prielnică învățării, mai prielnică decât metoda agresivității. Orice materie, cât de insipidă ar fi, capătă viață și poate fi asimilată cu mai multă plăcere.

Directorul se opri din colinda nervoasă prin cancelarie, își lăsă pe nas ochelaru și se adresă protesoriilor înmărmuriți.

— Auziți domnilor colegi? Există „materii insipide“ în școala noastră? Și dacă sunt, care-s acelea, domnule coleg?

— Nu există materie insipidă, domnule director. Insipid poate fi numai procedeul prin care se predă acea materie!

— Și dumneata crezi că metoda d-tale e bună? Dumneata nu faci nici un serviciu pedagogic, aplicând-o. Nu vezi cât de răi sunt elevii de azi? Din contră, îi înveți cu nărav...

— Vă nșelați domnule director. Răspund personal de elevii mei. Nu cu mijloace de sbir se pot modela caractere! Asta-i părerea mea... Și-am aplicat-o cu mult succes! !

Poșta redacției

Nicolae al Lupului. — Mulțumim pentru povestirea trimisă. Se va publica. Mai trimiteți.

Clement Munteanu. — „Făcliuțe din templu“... Dumitale nu pot lumina paginile „Universului literar“.

Dorințele sunt frumoase... ca dorințe.

„Vreau să trăiesc senzațiile Cum nimeni încă nu le-a trăit Vibrant să iubesc frumusețile Așa cum nimeni nu le-a iubit“
Sau:

„Flori, flori, dați-mi flori
Este darul cel mai mare
Vă mulțumesc de mii de ori
Pentru fiecare floare“.

Iubind florile și frumusețile, trăind intens senzațiile, nu vă rămâne decât să reușiți în poezie. V'o urăm din suflet.

Pentru asta trebuie însă neapărat să renunțați la versuri de calitate acestora:

„Eterne, eterne
vor fi pasiunile
ce'n rătăcirii o să ne 'ndemne
să le trăim minunile (!?)“

Ori acest funebru terțet:
„Doliu(l) mă captează
vād că se'noptează
și-ași voi să mor“.

Imi vine să zic — parafrazând pe Vlahuță: Nu de moarte mă cutremur, ci de poezia ei.

A. Blascioc. — Mai trimiteți. Evitați efectele facile și ferți-vă de unele reminiscențe din Topârceanu (Furtună), Cerna (Veac trist) și Vlahuță (Melancolie de Paști).

Dar nu e oare tragic primăvara Și nu-i imens de nefiresc să mori Când sunt atâtea cântece și flori Și-un verde-atât de dulce ne'neonjoară Locurile comune nu vă tenteze.

Constantin Ispas. — „De fapt — scrieți — gestul dv. imi e indiferent, (gestul ar însemna aruncarea la coș) eu voi continua să scriu pentru sufletul meu“.

E cel mai bun lucru pe care-l puteți face. Dar atunci de ce mai trimiteți „antologia“ de versuri inedite? Nu imi veți lua în nume de rău dacă voi observa că tonul scrisorii d-voastră calcă anumite reguli de cuvânt de care e bine să țineți seama... chiar în corespondența cu o revistă literară care bănuie că nu va da versurilor d-voastră întrebuintă pe care o doriți.

Suntem cu totul de acord cu aceste versuri ale d-voastră:

„Inșă ce-am simțit în mine, mâna-mi nu
[poate să scrie
în zadar și amintirea și gândirea (?)]

[mă imbie
Ce îngustă mi-e gândirea și ce grea e
[pana mea !“

Și totuși...
Paul Constant. — „Scrisori către un sărac“ și „Primăvară“ se vor publica în curând. Mai așteptăm și alte versuri de la d-voastră.

Dasp. — Constatarea d-voastră că „nu agream poezia pesimistă, mai ales la începători“ nu corespunde realității. „Agream“ poezia de orice fel. Și nu „agream“ versurile scrise doar de dragul sunetului din coadă.

Dar dintre acestea **condamnăm** pe cele plângărețe, ele fiind foarte stricătoare.

Sunteți încă sub influența puternică a poeziei eminesciene. Perseverati și emancipați-vă. Aveți calități promițătoare. Mai trimiteți.

M. M. — „Ciriți“ e un foarte bun început. Continuați să scrieți.

— Domnule coleg, nu primesc lecții dela nimeni, cu atât mai puțin de la dumneata care nu-ți cunoști lungunusului. Ehe! căți ca d-ta n'au trecut prin mâinile mele!... Pe mine, dacă vrei să ști, marelle om al școlii, Spiru Haret, m'a felicitat pentru merite pedagogice, dându-mă exemplu... Să-ți arăt procesul verbal de inspecție!... Și apoi mai sunt și directorul acestui liceu, dacă nu ți-e rușine de pletele mele albe! !..

Și brusc, și-a luat catalogul și a trântit ușa puternic după el.

Radu s'a ridicat. E hotărât să caute fata în alb. Vrea s'o găsească! Nu crede să fi plecat!

Valsul încă se leagănă în pânza nopții. Se oprește în locul unde o văzuse dispărând. Ascultă! Nimic. Cimeva, un tip, cască somnoros pe o bancă. O pereche trece, strânși la braț, șoptind. Radu înaintea căutând să pătrundă cu privirea colțurile întunecoase. Face câțiva pași și iar se oprește... A auzit un foșnet... Da, un foșnet în boschetul de alături. Hotărât, își mână pașii într'acolo. O clipă ezită să intre; în cele din urmă, încet, cu siguranța că fata în alb nu poate fi în altă parte, se pierde în umbra boschetului... Și o zărește, mai albă decât o purta în gând, pe bancă. O clipă e ispitit să fugă; are impresia că încearcă sentimentul unei profanări, stricând liniștea fetei în alb. Dar nu fuge; ceva îl ține pe loc, îl împietrește.

— Oh! Iertați-mă! se scuză moale Dacă aș fi știut! !..

— Nu-i nimic domnule! !.. Boschetul nu-i al meu! !.. Și dacă vrei, poți să te bucuri de umbra lui împreună cu mine!

— Incă odată Radu are prilejul să se încante de căldura feminină a glasului.

— E o seară atât de minunată! se spovedește fata în alb. Poate dintre cele mai minunate seri dăruite orașului nostru! Nu crezi și mata la fel?

— Eu am cunoscut prea puține seri aici, ca să-mi pot da seama!

— Din Octombrie și până acum, n'ai avut prilejul să trăiești aci seri frumoase?

— A trecut timpul pe lângă mine ca pe lângă un strein, ca și orașul acesta,

ucigător de indiferent... Dar de unde știți dv. când am sosit eu aici?

— De unde știu? Ce nu se știe într'un orașel de provincie? O dovadă că nu-i chiar „ucigător de indiferent“ cum vrei să afirmi d-ta! Poate că d-ta treci prea indiferent prin el! !-Și atunci nu orașelul nostru e de vină! !

— Aveți dreptate să vi-l apărați! !.. Mie însă nu-mi place! !.. Poate fiindcă n'am prieteni aici, sau fiindcă nu știu cum să mă adaptez lui! !

— Cum, n'ai prieteni? Dar Nelu Stătescu?

Radu aruncă privirile, îndrăznește, spre fapta de lângă el. De unde îl cunoștea? Cine era? Oare apariția lui să fi însemnat un eveniment pentru orașe-

lul cu muzică militară și cu femei arzând?

— Aș putea domnișoară să știu cel puțin cum vă numiți?

— Faci asta ca să ai o confirmare?

— Nu 'nțeleg!

— Nu-mi știți numele dela Nelu?..

— Nu mi-a spus nimic! ! Afară de faptul că sunteți cea mai originală ființă de aici!

— Serios? Am să-i fac tărăboi pe chestia aceasta!

— În cazul ăsta, trebuie să aștept și eu unul?

— De ce?

— Fiindcă și eu cred la fel! !

INDEMN LA DRUMETIE

Am zăbovit îndelung anul trecut pe marginea cărții d-lui prof. Ion Simionescu, intitulată „Țara noastră“. Este primul mare studiu pe care îl avem, de sinteză și de proporții enciclopedice, cuprinzând tot ce poate arăta pământul, oamenii și lucrurile de artă și de industrie. Această lucrare, care se cere neapărat tradusă în limba franceză și germană pentru a-i înlesni circulațiunea peste hotare, — nu slujește numai un scop de propagandă, ci o prezentare științifică, exactă și metodică după o rânduială și o regulă a scrisului pe cât de artistică, pe atât de îndemnată. Acest material, adunat de un om sobru și fără o cultură generală temeinică ar fi devenit prolix, obositor chiar, — așa încât, nu și-ar fi atins niciodată ținta. Inzăpezit în scoarțele unei lucrări savante, nu s'ar fi adresat sufletului ci numai creierului, ar fi rămas steril, oricum însă, tot în așteptarea unei prelucri. Prea bogată pentru acei cetitori care vor să se inițieze, ea avea nevoie de o introducere, de un ghid preliminar, tovarăș statornic și credincios al călătorului. De aici a izvorât nevoia de a publica o altă lucrare, intitulată semnificativ „Ținere, cunoaște-ți țara“. (Ed. Cartea Românească).

Dela cunoșcătorii țării prin călătorii, — și paginile scrise de Al. Vlahuță, Calistrat Hogaș și d. N. Iorga, rămân mărturie prețioasă — d. Ion Simionescu, a trecut la cunoașterea prin studiu temeinic, totodată efectiv și științific. Se relevă în înfățișarea pământului românesc nu numai nevoia unei explicări geologice și geografice, dar mai cu seamă tălmăcirea sufletescă, înțelegerea îndrăgostită de țara în care ești om și stăpân. Calitatea superioară a expunerii stă tocmă în acest fapt, cei care scriu fără a iubi și acci care iubesc dar nu se documentează îndeajuns, nu pot duce lucrurile până la capăt. Unii degenerază într'un romantism patriotic, iar alții se potinesc în uscăciune și prolixitate. Te introduci bunăoară în ținutul munților urcând din treaptă în treaptă, măsurând priveliștea cu ochiul, iar harta cea mai bună ți-o croiești singur, empiric, din locurile pe care le-ai văzut și le-ai cunoscut. Aceasta este adevărata învățatură. Nu este deci surprinzător pentru nimeni că d. Ion Simionescu presară ici și colo citate din diferiți scriitori, versuri care oglindesc mai bine pitorescul locului și îl completează, sau câte o zicală pornită din înțelepciunea poporană, superioară prin vechime celeia științifice de astăzi.

Pe de altă parte, d. Ion Simionescu abordează locurile cu piciorul, le descrie după ce mai întâi le-a călcat, nu își ia materialul de-a gata, prin abile compilații de bibliotecă, inutile trimiteri și citate împietrite care sterilizează o lucrare de genul acesteia. Geografia învățată pe hartă nu aduce nici

un rezultat, principiul mnemotehnic nu-și arată utilitatea decât atunci când este slujit de prețioasa tovarășie a excursiunilor. O noapte în bața Dunării, o călătorie prin delta, un răsărit de soare pe Ocolul Mare al Ceahlăului, o după amiază în lunca Siretului și o seară petrecută la focol de pe vatra jărănească, adună atât material de a-mintiri și imagini cât poate să încapă într'o carte de geografie, având capitole de folklor și astronomie. Pornit pe acest drum d. Ion Simionescu va lega geografia de istorie și pe aceasta din urmă de literatură. După cum Oltul își cântă doina și apele lui tălăzesc sufletul pământului, tot asemenea încântătoare vale a Siretului ne reamintește versurile lui Vasile Alecsandri și pânzele cu cerul prăfos ale lui Grigorescu. Se naște astfel o concepție de viață care trece dincolo de humă și de leat pentru a se adânci în perspectiva culturii românești. După această înțelegere telurică, însuși conceptul culturii capătă o altă înfățișare: cultura nu este o viziune abstractă a vieții, expresia unui proces intelectual, ea se altoește pe pământ și pe rasă, izvoară din istorie și se înalță pe culmile de granit ale spiritului etnic.

În multe locuri scrierile d-lui Ion Simionescu s'ar putea asemui cu acel inspirat clasicism din „Pseudo-Kynegeticos“, minunată oglindire de smaragd a pământului românesc, după cum în alte se relevă calitățile de enciclopedist ale omului de știință. Ală-

Fata albă a tăcut. Și Radu aude acum muzica parcă întâia oară deși cânta de mult foxtroțul „Fetețe dulci“. Ascultă melodia parfumată, cântând în gând. Și gândul cântă cu fiecare ram, cu fiecare svon, cât poate de tare.

— Nu-i așa că au început nostalgiile să bată la porțile sufletului?

— Nu! ! Tristețile, da! mărturiseste Radu.

O clipă iarăși tăcere. Radu numără secunde: una, două, trei... Muzica a tăcut. Ceasul din grădina Palatului bate clar. Radu numără de astă dată loviturile... S'au sfârșit.

— Dacă ești bun, cât a bătut?

— Douăsprezece!

— Așa târziu?

S'a ridicat. Radu o vede bine acum. Raza i s'a rătăcit în păr și joacă reflexe de aur în buclele blonde. E puțin mai mărunt decât el. Ar voi s'o ia în brațe, s'o adune lângă el și să spună că-i este dragă, dar nebunia e doar visată, căci brațele i-au căzut, inerte, dealungul corpului. Nici s'o rețină nu poate. Cuvintele „așa târziu“ l'au dezarmat. A ieșit din boschet și Radu o urmează, aproape fără să-și dea seama. Parcul s'a golit complet. Muzica plecase iar la berăria parcului mulțimea de curioși nu-i mai ținea marginea. Era ora retragerii pentru darul somnului care amorțește subit orașul. Un singuratic doar mai rătăcește pe aleia lor... Când s'a apropiat, Radu l'a cunoscut: Nelu Stătescu... Fata l-a strâns de mână, siindu-l să rămână în umbră și i-a spus încet bună seara... Apoi a fugit.

— Hallo, Nelu!

Nelu s'a întors, surprins...

— Bine că te găsec, Lucia! Fusesem trimis după tine! ! Unde ai stat? Te-am căutat peste tot!

— Aici, în boschet! !

— Ce ți-a venit să te ascunzi? Sau poate ai voit să fii singură?..

— N'am fost singură, ci cu un domn!

— Serios? Ce fel de domn?

— Te surprinde?

— Intrucâtva! Mă întreb cam ce domn ar putea fi! !

— Nu te mai întreba! Mai bine spune-mi unde-s ai mei!

Radu n'a mai auzit ultimul cuvânt. I-a privit cum au pornit, voină să vadă dacă nu cumva Nelu o ia de braț. Dar n'a putut să observe căci au dispărut. Ca să-i urmărească găsește că e prea urât.

Lucia însă l'a încântat! ! i are și acum vocea în urechi, ca o melodie.

La un colț o pereche, îmbrățișați. Poate vor fi chiar ei. Dar nu... Ea nu are rochia albă. Sunt surprinși și ea își ascunde capul la umărul lui. Radu roade semințe, vulgar. Ar voi să-și roadă și gândurile, să le ucidă, să rămână într'o amortire care să însemne doar o iegătură mică între a fi și a nu fi.

— Bună seara Domnule profesor! !

L'a cunoscut. E elevul Dobrescu Petre, din clasa VII. Cine știe de unde vine! Poate că își are și el o „fată albă“ cu ochi albaștri, în luminile cărora își limpezește sufletul. Numai el e singur...

Lumea pe care nu numai s'o cunoască până acum îi trimese semn... Se voia altfel cunoscut de el. Și peste toate, ca o plutare mereu prezentă, stăruie o zână albă, mereu visată și întotdeauna a lui, care se botezase în seara acesta de vară „fata albă“.

Alte preocupări n'au mai venit... Doar „fata albă“ e lângă el ca inima lui și lângă inima lui ca lângă o nebunie, fără să știe dacă poate să-și afle odihna. Știe numai că îi este drag să gândească acolo, — deși imagina de nufăr poate să-i fie o povară, peste poverile lui.

Ceasul dela palat a bătut orele două... Apoi două jumătate. Dar n'a mai știut când a bătut trei...

DAN BALTEANU

Programul săptămânii patimilor

S'a putut vedea că societatea de radio-difuziune n'are un program pentru săptămâna patimilor. Interzicerea spectacolelor în zilele de Joi, Vineri și Sâmbătă este naturală. Oamenii au cu ce să-și umple timpul (teoretic, deoarece nu prea cred că sunt mulți cei cari meditează). Interzicerea aceasta este oarecum ceva exterior, o piedică în calea ateismului de a se așia, dar nu se face nimic pentru ca duhul creștinesc să se trezească dacă este adormit sau să invite dacă a murit din cauza uscăciunii. Ea nu s'ar putea ridica însă pentru ultimele trei zile ale săptămânii, făcându-se transmisii de muzică religioasă, deoarece noi astăzi luăm contact cu muzica numai estetic. Ceea ce putem prinde este armonia acorurilor și doar când stăm să analizăm, vorbim și de sentimentul care i-a dat naștere și pe care-l cuprinde. Muzica nu ne-ar invita la reculegere, ar fi tot o plăcere, ar fi tot spectacolul pământesc și nu dumnezeesc. Deci altceva decât oratorii, sau fragmente din „Parsifal“. Poate că ne-ar vorbi încă în limbajul pe care îl căutam, mărturisirile sfinților, atât ale celor ortodocși cât și ale celor catolici. La fel cred că s'ar putea trăduce din lirica de inspirație religioasă, de pildă „Stabat mater“ al lui Iacopone de Todi sau din lirica germană.

Muzica religioasă și numai religioasă. Excludându-se cu desăvârșire săptămâna aceasta cea profană, ie ușoară, fie artistică, ar rămâne pentru trei zile dela începutul săptămânii. Ar fi ca o primă treaptă a înălțării interioare pe care trebuie să o realizeze omul în sărbătorile acestea.

Dar chiar pentru Luni, Marți și Miercuri constatam pe care o făcăm la începutul cronicii noastre și anume că societatea de radio-difuziune n'are program pentru săptămâna patimilor, rămâne valabilă. Câteva fragmente din Parsifal (în nici un an nu se uită „Vraja Vinerii mari“) muzică de Haendel și — mai puțină — de Bach.

Presupunând chiar că muzica universală nu oferă altceva potrivit pentru aceste zile, i-ar rămâne totuși ceva de făcut societății de radio-difuziune. Ar trebui să devie o edilitură de muzică românească. Constatând ceea ce îi lipsește pentru programul său, ar putea cere celor câțiva compozitori români să-i compună. Sabin Drăgoi, a cărui liturghie, un amalgam de motive bizantine, motive de inspirație mai nouă (căci actuala muzică bisericească este foarte puțin bizantină) și melodii populare, am ascultat-o acum vre-o doi ani și de atunci am regretat că nu pot să o mai ascult, credeți că cerându-i-se, nu ar putea pune suferințele lui Hristos în sunete? Ar fi minunat un oratoriu cu motive populare.

Compozitorii noștri au excelat până acum în compunerea de colinde. Societatea de radio-difuziune are puțință să le îndrepte inspirația și către săptămâna patimilor. Dar nu propunând un concurs așa cum s'a făcut acum câțiva timp, concurs al cărui rezultat nu l-am aflat niciodată, ci intrând direct în contact cu autorul și asigurându-l că munca lui va fi prețuită.

MIRCEA BARBULESCU

Cronica cinematografică

Ultimul film al fraților Ritz aduce hazul acestor trei nebuni, trebuie să recunoaștem amuzanți, cari par foarte supărați pe public, răstindu-se la el într'un fel deosebit, care e, se pare, cheia întregului lor succes, atât peste ocean, cât și, surprinzător după eșecul fraților Marx, în fața publicului nostru.

E oarecum de mirare simpatia pe care o emană mutrele astea, accentuată semite și atât de asemănătoare între ele.

Favoarea pe care le-a arătat-o publicul nostru în „Sing, baby, sing“, s'a menținut și la prezentarea lui „On the avenue“, pornind apoi către declin odată cu filmul blondei „minuni“ a patinajului, Sonja Henie.

Filmul dela „Capitol“, fără să-i readucă la nivelul prețurii la care-i ridicase publicul, după primul lor film, înseamnă totuși un succes față de „Regina patinajului“.

Și asta nu fiindcă s'ar fi străduit regisorul și scenaristul să fie originali, căutând ceva mai puțin obișnuit, ca pretext pentru plasarea diverselor glume

și spirite ale celor trei frați nebuni.

Din contra, ni se pare că s'au întors la intriga filmelor mute, în cari e vorba, mai întotdeauna de o dragoste fierbinte între doi tineri de treabă, cari înlătură încet, încet, diferitele piedici cari le stau în cale.

E vorba, bine înțeles și de o revistă montată de niște oameni nu prea la fel cu toată lumea (de altfel și parada, cum spune titlul, e a nebunilor), în care avem ocazia să admirăm un număr de negri stepeuri, Tip-Top-Toe, cari ne fac să ne gândim la jucăriile de gumă ale copilăriei.

De asemenea, un violist minunat ne arată câte taine se ascund într'o simplă vioară. Numele lui e Rubinoff.

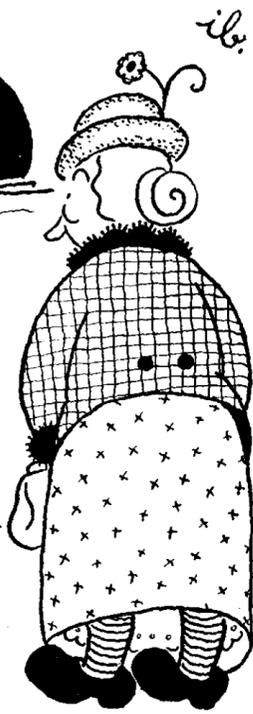
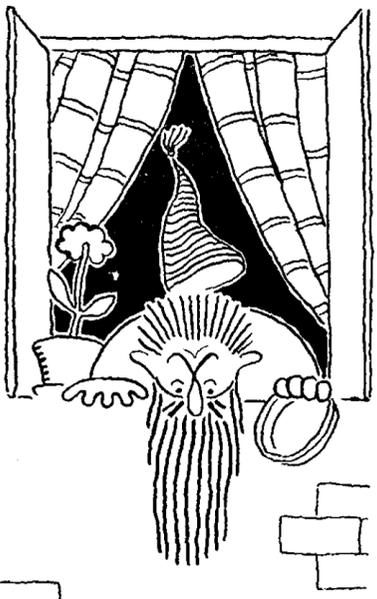
Alice Fay, mai drăguță ca de obicei cântă plăcut, la fel ca și în celelalte filme ale ei.

Don Ameche, un surâs simpatic și fotogenic. Iar frații Ritz, repet, nu fac deloc economie de haz.

Deci două ceasuri de copios amuzament.

L.

E destul să zâmbești de Tancu Betâru

«Dar bine, cucoană, dacă spui
c'ai simțit când a tăiat
geamul și că l'ai auzit
cum intră în odaie și
vine înspre dumneata,
dece n'ai tipat «săriti!
hoții!» decât după ce-ai
rămas cu casa goală?
— «Da, por'că puteam,
eu, să știu ce intenții are?»

CHESTII... VÂNZĂTORUL DE IDEI

Se știe că americanii au foarte dezvoltat, în afară de simțul trăsnăilor și al recordurilor de tot soiul, și pe acel al comerțului.

Datorită acestei însușiri pe care o au excepțional de bine dezvoltată, cetățenii de peste ocean au luat obiceiul de a vinde lucruri extrem de neobișnuite.

După ce se vinde trupul sau crezul unui institut de cercetări științifice (pentru a fi disecat după moarte) și după faimoșii inamici publici numărul cutare, cari vând părinților odraslele respective, răpite în prealabil, ne-a sosit știrea că americanii, de scurtă vreme, s'au apucat de un nou comerț: vânzarea de idei.

Bineînțeles, această inovație s'a bucurat de un succes extraordinar, căci dacă pentru a-ți vinde capul este neapărat necesar să ai un cap, (în sensul material al cuvântului) și dacă vrei să vinzi copiii oamenilor nababi trebuie să-i furi (operație destul de costisitoare, decând cetățenii U. S. A.-ului au luat obiceiul să se joace în anumite ocazii cu un fel de scaun cam electric), pentru a fi „vanzător de idei” n'ai nevoie de magazin și nici de teighea și nu plătești nici un impozit pe marfa pe care o ai în... prăvălie, căci nu-i capabil nimeni să ți-o măsoare.

Se pare că acești comercianți de o na-

tură atât de abstractă, folosesc doar două lucruri în exercițiul meseriei lor. Un stâlp pe care stă prinsă o firmă vizibilă (cu inscripții cam în genul următor: „cele mai bune idei se vând aici”, sau „ideile noastre sunt bune, ingenioase și eficiente” sau însfârșit „Mister Bankos Barbes vânzător de idei excepționale”) și un scaun așezat în umbra suszisei firme, pe care stă cu demnitate „negustorul”.

Cel în nevoie vine la el și-și spune păsurile. De exemplu, îi declară că-l doare capul, sau îl cicălește nevasta, ori îl ustură, când merge, în dunga degetului mic dela picior.

În schimbul a cinci cenți „vanzătorul de idei” îi răspunde dogmatic: „Ia un „Capol”, bate-ți nevasta cu anticipație și schimbă-ți pantofii”.

Bineînțeles că tariful consultației e în raport direct proporțional cu însemnătatea întrebării. Astfel, dacă un mare proccopsit vine să cumpere „o idee” ca s'o pună în aplicare în cine știe ce industrie și s'o speculeze pe piață, aceasta îi va fi „vândută” foarte scump. Tot astfel și sfatul dat unui tânăr care vrea să se însoare, trebuie deasemeni să fie foarte bine plătit (din cauza marelui răspundabilități ce-și asumă „vanzătorul”) etc...

Cu o legitimă bucurie putem anunța astăzi publicului nostru bucureștean,

acest nou soi de „comerț”, recomandând tinerilor șomeri (neapărat „intelectuali”) să se facă și ei „neguțatori de idei”.

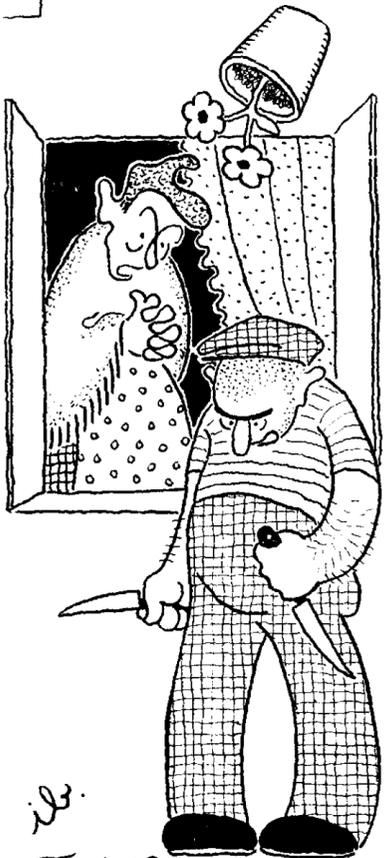
Suntem siguri că la noi, această inovație s'ar bucura cel puțin de tot atâta succes ca în America.

Mai ales în domeniul așa zis literar „vanzătorii de idei” ar avea o mare întrebuințare. Ar vinde, de exemplu, idei bune pentru autorii de romane, nuvele schițe și poezii. Ar furniza spirite autentice și diferite tome de inspirație autorilor de reviste fără duh, sau piese de teatru fără miez; ar face din fiecare imbecil cu veleități de scriitor, conferențiar, critic, etc., un om cu idei la înălțime și unanim apreciate.

Cum în prezent, în toate reuniunile noastre literare se simte o mare nevoie de „idei”, sperăm că după citirea acestor rânduri se vor înființa în grabă câteva oficii de comercializare a acestor prețioase abstracțiuni psihologice.

Până atunci, „Universul literar” care e veșnic în calea progresului și apreciază orice efort ce ar putea ridica oricât de puțin literatura, va publica gratuit reclama primului „vanzător de idei” român care-și va deschide dughiana în București, anul acesta.

GRIGORE OLIMP IOAN

«Taci! Nu ți-e frică, pă-
cătoșule, că te-aude
Cel de Sus și te trăs-
nește?!»

«Să poftescă, dacă
i s'a urât cu zilele!»

«Dovăzind ginerele meu, tinere,
ți măresc salariul la
30000 de lei pe lună, ceace
înseamnă 1000 de lei pe
zi! ce zici?»
— «Ce să zic, Dom'le Director,
unde merge mie, merge
și sluta!»

«Stai, Frosico dragă, la-
să-mă, mai întâi să-ți
explic!»

CRONICA MĂRUNTĂ

D. PIMEN CONSTANTINESCU unul din puținii cunosători serioși — la noi — ai limbii și literaturii italiene ne trimite de la Sibiu o broșură — extras din revista Olimpio — „L'Infinito” di Leopardi în romeno”.

După o introducere în care arată contribuția lui Asachi și Eliade Rădulescu la cunoașterea poeziei italiene în țara noastră și face o interesantă apropiere între Leopardi și Eminescu, „l'infelice di Recanati e quello di Ipotesti” (nefericitul dela Recanati și cel dela Ipotesti), d. Pimen Constantinescu înșiră pe traducătorii „L'Infinitului” în românește.

Primul ar fi Eminescu, iar prima traducere publicată se datorește lui Duiliu Zamfirescu (Convorbiri literare XXIV Martie 1891, p. 1090) și a apărut alături de „Le sera del di di festa”, „Alla luna” și „A se stesso”. D. Constantinescu observă însă că gustul fin, cultura clasică și talentul poetic ale lui Duiliu Zamfirescu n'au fost suficiente spre a înfăptui o bună tălmăcire și însuși Duiliu Zamfirescu a omis aceste traduceri din volumele sale de poezii. Ele au fost publicate abia după patruzeci și trei de ani în volumul „Poezii” îngrijit de d-ra Marianna Rarinescu. În textul apărut atât în revistă cât și în volum, d. Constantinescu atrage atenția că s'a strecurat o gravă eroare tipografică și anume: mine a devenit ruine.

Al doilea traducător, Nicolae I. Basilescu care a mai tradus pe Catul și Alarcon și-a publicat versiunea din „L'Infinito” tot în Convorbiri literare (XXIX, 1895, Mai, p. 524).

În 1907 au apărut două traduceri datorite lui Alexandru Pop-Dafin și Barbu Constantinescu.

Doi ani mai târziu profesorul craiovean Mihail Strajanu, autor al unui manual de italiană și a 2 volume de „Cestiuni literare” a făcut o traducere a „L'Infinitului” în dodecasilabi trohaici.

Poetul Alexandru Iacobescu a publicat, în 1918, o broșură cuprinzând 12 poezii traduse din Leopardi, printre cari și Infinitul. Versiunea lui Iacobescu e una din cele mai reușite.

O altă versiune a apărut în Istoria literaturilor romane a d-lui profesor Nicolae Iorga (1920, p. 295-296).

În revista „Ramuri” condusă tot de d. prof. Iorga a mai apărut o traducere semnată de Antonian Nour (anul XVI No. 8, 19 Febr. 1922), în endecasilabi, lipsită — spune d. Constantinescu — de vigoarea originalului.

„Con George Murnu... „L'infinito” leopardiano trova finalmente un traduttore del tutto degno della difficoltosa altezza del compito. Poeta lui stesso, George Murnu gode la piu schietta gloria di traduttore in versi tra tutti i poeti viventi di Romania”, scrie pe drept d. Pimen Constantinescu.

Traducerea profesorului Murnu în endecasilabi, rămâne cea mai bună dintre cele existente.

Ultimii traducători, în ordine cronologică sunt d-nii Cifarelli al cărui volum „Leopardi în românește” l-am menționat la această rubrică și d. Pimen Constantinescu.

D. Constantinescu a mai publicat în colecția „Ausonia”, pe care o conduce, patru volume: Giovanni Pascoli-Poeme conviviale; Ada Negri — Cartea Marelui; Pietro Mignosi și Gino Novelli — Poeme creștine; și Gabriele d'Annunzio — Patruzeci și patru de sonete.

Contribuții la cunoașterea literaturii italiene de felul celor datorite d-lui profesor Pimen Constantinescu trebuie semnalate cu entuziasm, pentru că ele înseamnă un pas înainte în cultura românească.

Așteptăm de la d. Constantinescu studii de sinteză asupra literaturii și culturii italiene și adăugăm că nu suntem dispuși să așteptăm prea mult.

LITERATURA DE SCANDAL

cartea d-lui N. Georgescu Cocos, apri-
gu, luptător pentru moralizarea literelor
române obține un frumos succes de

librărie.

Parodia este mănuită cu abilitate de domnia sa. Lucrul trebuie subliniat, fiind un gen dificil, în care foarte puțini au reușit. Uneori însă, d. Georgescu furat de originalul pe care vrea să-l parodieze, lucrează în așa fel „à la manière de”... încât uită de parodie și

crează în spiritul celui parodiat.

D. Cocos nu ne va lua în nume de rău dacă vom recunoaște cărții sale o valoare de creație originală mult mai ridicată decât aceea, pe care i-au atribuit-o mulți, de... etuvă literară.

ENIGMATICUL BAIKAL

este titlul romanului pe care poetul Eugen Boureanu l-a publicat în editura „Cartea Românească”.

Venit la scurt interval după „Viața spătarului Milescu” acest volum dovedește că d. Eugen Boureanu este în plină activitate și că e dintre cei cari au aderat la formula anul și... volumul.

BĂRLADUL CULTURAL

D. Gh. Vrabie fiu al Bărladului este un luptător neobosit pentru cauza urbei natale. După o serie de conferințe la radio, de foiletoane prin reviste și ziare, d-șă a dat la iveală un volum masiv asupra orașului în care au văzut lumina zilei ori au lucrat o seamă dintre cei mai valoroși fii ai acestei țări.

Neglijând partea istorică asupra căreia avem un material vast în „Documente bărlădene” ale episcopului Antonovici, și care latură va face, desigur, obiectul unui alt volum, d. profesor Gh. Vrabie descrie Bărladul ca „focar de cultură” leagăn al „tradiționalismului cultural”.

Vlahuță, Hamangiu, Alexandru Philippide, Iacob Antonovici sunt bărlădenii de care autorul se ocupă în chip deosebit. Înfițează apoi în adevărata lumină activitatea literară bogată pe care au desfășurat-o Emil Gârleanu, G. Tutoveanu, C. Moldoveanu, D. Nanu și A. Mândru.

Este știut ce larg răsădit au găsit în publicul cititor revistele „Făt Frumos”, „Florile dalbe” și „Graul nostru” conduse ori animate de poetul G. Tutoveanu.

Cunoscutul folklorist Tudor Pamfile a lucrat intens la revistele „Ion Creangă”, „Miron Costin” și „Florile dalbe” aducând un material folkloric vast și de mare interes, iar Virgil Caraiivan a scos revista „Răzeșul” preocupată tot de chestiuni de istorie și folklor.

Cartea d-lui Vrabie este o frumoasă contribuție la cunoașterea trecutului literar al Bărladului și a rolului pe care acest oraș l-a jucat în dezvoltarea noastră culturală. Pătruns de acel dor de lumină caracteristic cercetătorilor serioși, volumul d-lui Vrabie trebuie să fie o pildă nu numai demnă de urmat, ci și urmată.

IN EDITURA

„Cugetarea” va apare în primele zile ale lunii viitoare romanul „Satele” al d-lui B. Iordan autorul volumului de succes „Revizori și inspectori”.

Revista noastră a publicat în No. 8 un fragment din acest roman, din care cititorii și-au putut da seama de calitățile sorisului viguros al d-lui B. Iordan.

ȘTEFAN PETICA

poetul al cărui destin literar a fost dintre cele mai triste va face obiectul unei monografii pe care d. N. Davidescu, eminentul romancier, poet și critic o va publica în editura „Fundatiilor pentru literatură și artă, Regele Carol al II-lea”.

GRUPAREA

teleormăneană „Drum”, care tipărește revista cu același nume, va edita o serie de volume cuprinzând poeziile tinerilor poeți ai județului.

Primul volum a și apărut. El se numește „Țara vinului” și poartă semnătura d-lui George Constant. Teleormăneanul vrea să ne întărească, prin literatură, convingerea că s'a despărțit definitiv de Vlașca.

r. st.